Hrvatski jezik i bliski jezici – srpski, bošnjački i crnogorski

https://www.youtube.com/watch?v=RDONIhqHokU

https://archive.org/details/hrvatski-jezik-i-bliski-jezici-srpski-bosnjacki-i-crnogorski-08-2022

U ovome videu predstavljamo na znanstveno-popularan način razna lingvistička gledišta na problematiku hrvatskoga jezika prema drugim srodnim južnoslavenskim jezicima, dajući veći naglasak teorijskim modelima hrvatskih lingvista koji su tu problematiku i najviše i najsustavnije obradili. Pritom navodimo primjere iz povijesti i identiteta drugih jezika, napose turskoga, grčkoga i njemačkoga identitetski ih uspoređujući s hrvatskim jezikom. Paralele s drugim, neslavenskim jezicima nam pomažu da objasnimo status i identitet hrvatskoga jezika, primjerice usporedbom hrvatskoga i srpskoga jezičnog para s američkim i britanskim engleskim, i s hindi i urdu jezikom. Izlučujemo najbitnije uvide hrvatske lingvistike koji su razbacani po nepreglednoj literaturi. Ne ulazimo toliko u povijesni razvoj hrvatskoga jezika koji je cjelovito opisan u ovome videu. Pokazat ćemo kako su hrvatska lingvistika i povijest jezika i kulture sustavno demontirali i derogirali kako teze serbokroatizma, tako i aspiracije velikosrpskih jezičnokulturnih prisvajanja i posezanja.

U početku možemo reći da hrvatski i srpski jezik nemaju zajedničkog Shakespearea, ili drugim riječima književni korpus ovih jezika nastao je tijekom njihovih zasebnih razvoja.

Jasan pokazatelj hrvatskog kulturno-jezičnog kontinuiteta očit je u slučaju književnog kanona, kao i u stručnim izdanjima različitih autora.

U slučaju američkog engleskog jezika, nemoguće je zamisliti američku književnost bez engleskog, a posebno britanskog engleskog utjecaja. Djelo Hermana Melvillea "Moby Dick" pod snažnim je utjecajem autorova čitanja Shakespearea; također, opus Williama Faulknera pokazuje snažan utjecaj Shakespearea, kao i britanskih autora Keatsa, i Jamesa Joycea. Na isti način, hrvatska književnost od romantizma do postmodernizma nezamisliva je bez hrvatske jezične baštine od renesanse do baroka i klasicizma- leksički, stilski, frazeološki: pokazatelj jezičnog i kulturnog kontinuiteta i nešto potpuno odsutno u srpskoj književnosti.

Hrvatski pjesnik, filolog i političar iz 19. stoljeća Ivan Mažuranić nadopunio je i napisao dva nedostajuća poglavlja u epu "Osman" baroknoga dubrovačkoga pjesnika Ivana Gundulića. Remek -djelo Miroslava Krleže iz 20. stoljeća “Balade Petrice Kerempuha” temelji se, između ostalih izvora, na rječniku hrvatskog leksikografa Belostenca tiskanom u 18. stoljeću. Opsežan i jezično briljantan i inovativan roman “Marin”, hrvatskog pjesnika, romanopisca i kritičara Luke Paljetka, o životu najvećeg hrvatskog renesansnog književnika, Marina Držića iz Dubrovnika, izravno uključuje Držićev renesansni regionalni idiom i frazeologiju u djelo objelodanjeno u 21. stoljeću. Hrvatski filolozi su, kao što možemo vidjeti na ekranu, unutar Hrvatske, nekadašnje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, počeli 1870 -ih izdavati kritička izdanja srednjovjekovnih, renesansnih, baroknih i klasicističkih autora koji pisahu na svim hrvatskim narječjima, u posebnoj seriji pod nazivom: Stari pisci hrvatski, a što su tekstovi autora od 1400ih do ranih 1800ih. Suvišno je reći da među Srbima nije bilo sličnog pothvata, osim u nekoliko rubnih slučajeva kada su srpski povjesničari književnosti izričito pokušavali prisvojiti hrvatsku, a posebno dubrovačku renesansnu i baroknu književnu baštinu. Apsurdno je čak i pomisliti da bi kulturno istočna pravoslavna nacija poput srpske mogla u svom književnojezičnom kanonu posjedovati izrazito zapadnjačka književno – stilska razdoblja poput renesanse i baroka. Dramu Marina Držića, prvi put je u Srbiji izvelo Hrvatsko narodno kazalište iz Subotice, i to tek 1946. Ukratko- hrvatska književnost i kultura općenito, od romantizma do postmoderne, uključila je prethodnu: srednjovjekovnu, renesansnu, baroknu i klasicističku hrvatsku jezičnu baštinu tematski, kao i u rječniku, frazeologiji, višoj sintaksi i stilistici, dok u slučaju književnosti na srpskom jeziku nema jezičnog ni kulturnog kontinuiteta s tim razdobljima - samo farsični pokušaji kulturnog prisvajanja i doslovno apsurdne krađe tuđe nacionalne kulture. Zbog bliskosti modernih jezika, hrvatskoga i srpskoga, 5:23 nasrtljivo se pokušava, izrijekom, posrbiti i nezgrapno inkorporirati u srpski kanon pisane kulture velik dio hrvatske književnojezične baštine, usuprot svim racionalnim argumentima i zdravom razumu općenito. Velikosrpska nacionalno- jezična ideologija temelji se na pretpostavci da su ta dva jezika isti jezik, i to navodno „srpski”; i, prema ovom pseudojezičnom kriteriju, velikosrpski svjetonazor i politika žele zaposjesti i osvojiti hrvatske i bošnjačke teritorije, s ciljem uništenja samobiti tih naroda, a poglavito hrvatskoga identiteta koji se pokazao nepremostivom zaprekom pansrpskom ekspanzionističkom programu. Tijekom posljednjeg rata 1990tih, Srbi su uništavali hrvatsku kulturnu baštinu za koju su sumanuto tvrdili da je srpska, slijedeći načelo da je jedno od hrvatskih narječja, štokavsko, u osnovi srpsko, tako da su po njima Hrvati koji govore tim narječjem bili Srbi po narodnosti, a koje je, 6:31 valjda zahvaljujući mraćnim i antisrpskim patološkim vatikanskim urotama spopala nigdje zabilježena kolektivna nacionalna i kulturna amnezija, a područje gdje žive etnički srpsko područje koje treba nasilu vratiti pod srpsku vlast – pod kojom nikad i nije bilo. Među Srbima je ovu ideju u razvodnjenom obliku, bez

ekstremističkoga nasilja, ali uz podmetanja, krivotvorenja i prešućivanja karakteristična za taj svjetonazor zastupao Vuk Karadžić u 19. stoljeću, po principu, da ako svi Srbi govore štokavski, onda su svi govornici štokavskog Srbi. A prema tomu cijelo je područje štokavskog dijalekta srpsko etničko područje. Bilo bi slično reći da ako je danski germanski jezik, onda su svi germanski jezici u biti - danski. Na temelju ove ideje, u 21. stoljeću pomalo modificiranu kvaziteoriju zastupa srpski jezikoslovac Slobodan Remetić koji navodi da su hrvatski jezik i srpski jezik lingvistički jedan jezik, pri čemu misli da je taj jezik srpski, dok su svi ostali, što znači hrvatski, bošnjački i možebitno crnogorski, politički jezici. 08:10 Sam pojam „lingvističkog jezika" je besmislen, budući da su razne grane lingvistike, poput genetske, tipološke ili lingvističke tipologije i sociolingvistike jednako „lingvističke", dok „političke lingvistike" i nema osim u serbokroatističkim i velikosrpskim tlapnjama, a gledaju li se discipline teorijske lingvistike, od fonologije preko morfologije do tvorbe riječi, sintakse, stilistike i pragmatike, jedino je hrvatski standardni jezik, u usporedbi s bliskim jezicima štokavske osnovice, povijesni jezik s kontinuitetom od preko pet stoljeća u ovom obliku, a čega nema u srpskom i bošnjačkom. Po tom bi kriteriju, dovedenom do logično-karikaturalnoga zaključka, svi bliski jezici bili ili kopije ili balkansko-orijentalne varijante hrvatskoga. Remetić je prigodno „zaboravio" da suvremeni hrvatski jezik posjeduje potpuno razumljive i tipološki-strukturno gotovo iste tekstove s kraja 15. stoljeća, dok srpski jezik nema ništa slično prije 19. stoljeća. Analiziramo li njegovu tezu, neizbježan je zaključak da je dijete starije od pra – pradjeda.

moderni hrvatski standard 21. st. | **moderni srpski standard 21. st.** | **moderni bošnjački standard 21. st.**

Gajev hrvatski jezik 19. st.

Vukov narodni srpski jezik 19. st.

bošnjački jezik

Kašićev hrvatski jezik 17. st.

predvukovski srpski jezici

Sudi li se po novijim srpskim posezanjima za hrvatskim jezikom i pisanom baštinom, argumentacija rasuta u tekstovima i javnim nastupima Miloša Kovačevića, Slobodana Remetića, Dragoljuba Petrovića, Aleksandra Milanovića, .. mogla bi se svesti na sljedeće: po kriterijima genetskim, tipološko-strukturnim, komunikacionim (što je srpski za „komunikacijskim") i kodifikaciono-standardizacionim (u prijevodu – kodifikacijsko-standardizacijskim) to je sve srpski jezik kojeg je kodificirao Vuk Karadžić tijekom prve polovice 19.stoljeća.

Hrvatska je lingvistika, u djelima Dalibora Brozovića, Radoslava Katičića, Ljudevita Jonkea, Stjepana Babića, Ive Pranjkovića, Mislava Ježića, Ranka Matasovića, Dragice Malić, Branke Tafre, Dubravke Sesar, Nataše Bašić, Maria Grčevića,... te na poseban način u djelu svestranoga slavista i kroatista Leopolda Auburgera, dala prikaz koji sadrži srpski pristup kao podskup, no bez iskrivljavanja. Ovdje ne govorimo o višedimenzionalnom Auburgerovu prikazu koji nadilazi lingvistiku i inkorporira ju u svestrani pristup, zahvaćajući i etnologiju, filozofiju jezika, kulturologiju, historiografiju i druge discipline, uz već navedenu lingvistiku. Prikazat će se relativno jednostavan pristup temeljen na tekstovima i knjigama Brozovića i Katičića. U Brozovićevu orječju iz 1996. Sociolingvistika prema genetskoj i tipološkoj lingvistici, navedeni su i genetsko-rodoslovni, tipološko-strukturni, a posebice sociolingvistički kriterij koji u raznim dimenzijama obuhvaća dva posljednja kriterija srpskih lingvista, no i više, a nekmoli njihove povijesne falsifikate. Radoslav je Katičić u „Novim jezikoslovnim ogledima" dao sličnu razdiobu, samo je umjesto šireg sociolingvističkoga naveo vrijednosni. Taj je pojam kasnije različito nazivan, a nerijetko i kulturno-identitetski. 11:28 Bilo kako bilo, sociolingvistički kriterij u hrvatskih lingvista sadrži i dva kriterija na kojima insistiraju srpski jezikoslovci; sadrži i druge pokazatelje, poput povijesnoga imenovanja jezika i opsega povijesti i jezične zajednice nekoga jezika, te korpusa pisane riječi na tom jeziku.

Zadržimo li se samo na posljednja dva kriterija srpskih lingvista, razvidno je da oni ustraju na divinizaciji djela Vuka Karadžića kao početku srpskoga modernoga jezika (u čem su vjerojatno u pravu); no, isto tako potpuno promašuju kad je u pitanju hrvatski jezik, budući da je Karadžićev „vukovski jezik" zreloga oblika, osim u tipično srpskim naglasnim, slovopisnim, rječotvornim i skladoslovnim vidovima, već sadržan u hrvatskoj pisanoj kulturi, pod hrvatskim, ilirskim i slovinskim imenom, 12:26 u djelima pisanima za Hrvate u preko tri stoljeća prije pojave Karadžića. Tu je slovinsko ime za jezik, kao i ilirsko, istovjetno hrvatskomu, što je pokazao i hrvatski jezikoslovac i povjesnik Radoslav Katičić u tekstu: „Slověnski i hrvatski kao zamjenjivi nazivi za jezik hrvatske književnosti", 1988. Hrvatska se standardizacija protegla na tri do četiri stoljeća – prvo implicitno u lekcionarima i evanđelistarima (Bernardin 1495., Ranjina 1507., Bandulavić 1613., Kašić 1641.,..), potom izrijekom u Kašićevoj gramatici 1604. i Vrančićevu rječniku 1595., 13:29 da bi se taj proces nakon doba katoličke obnove i baroknoga slavizma protegnuo i na sve čakavske i hrvatske štokavske krajeve, a potpuno i na kajkavske početkom 19. stoljeća, i da bi bio dovršen koncem 19. stoljeća u djelima mladogramatičara ili hrvatskih vukovaca (Brozov pravopis 1892. i Maretićeva gramatika 1899.). Broz i Maretić su promijenili jedino hrvatski pravopis iz pretežno morfonološkoga u pretežno fonološki, što je i bilo u temelju hrvatske višestoljetne tradicije (vidjeti Maretićevu „Istorija hrvatskoga pravopisa latinskijem slovima", 1889.), te izjednačivši množinske padeže, što postoji već u Kašićevoj gramatici iz 1604. Već formirani i zreo jezik Mažuranića, Šenoe, Ante Kovačića, Tadije Smičiklasa, Vjekoslava Klaića.... oslonjen na djela Marulića, Kašića, Gundulića, Kačića Miošića, Kanižlića..tu je dobio konačni

oblik u pravopisu. 14:31 Stoga, komunikacijski i standardizacijski kriteriji srpskih lingvista odavno su sadržani u opisima hrvatskoga jezika kao segment sociolingvistike i povijesne sociolingvistike – no, za razliku od srpskih posezanja, kojima u korijenu leži frustracija što Hrvati imaju četiri stoljeća stariju književnost, i liturgijsku i umjetničku, na vernakularu, odnosno narodnom jeziku, dok kod Srba zbog povijesnih okolnosti toga nema – u djelima hrvatskih lingvista, koja ćemo, bar glavna, i izrijekom navesti, tijek standardizacije je iznimno dobro opisan u razdoblju od 16. i 17. stoljeća, dok je u srpskom slučaju sve svedeno na jednoga čovjeka, Vuka Karadžića koji je u toj vizuri poprimio mitsku dimenziju, dok je u zbilji njegov jezični zahvat u velikoj mjeri, iako ne potpuno, temeljen na hrvatskoj pisanoj kulturi, o čemu je govoreno u videu o „Povijesti hrvatskoga jezika”. Tek s njim je novi srpski jezik postao i „ilirskim”, što je bio slučaj u Hrvata stoljećima prije.

To je kritički zamijetio i veliki hrvatski filolog Radoslav Katičić, rekavši (citat): Dogma je da je hrvatski književni jezik izgrađen na dijalektu. Hrvatski književni jezik izgrađen je na pisanju knjiga pri čemu se imitira model određenog dijalekta koji pomaže, olakšava, da književni jezik bude blizak onima kojima se obraća, da im bude razumljiv. ..... Vuk (je) Karadžić doista na dijalektu gradio književni jezik, a Kašić nije. Kašić je imao glagoljašku tradiciju, cijelu tradiciju hrvatskog pisanja, i onda se kada je prevodio Sveto pismo najviše naslonio na štokavski. Cijela naša nevolja je u tome što je Maretić primijenio Karadžićevu koncepciju na hrvatski jezik, a to nam paše kao prasici sedlo, da jednom citiram i Staljina. (kraj citata)

Kulminacija je srpskih posezanja za hrvatskom književnom i jezičnom baštinom došla u vidu raznih deklaracija i izjava u 21. stoljeću koje su potpisale mnogobrojne srbističke katedre iz Srbije, Republike Srpske u Bosni i Hercegovini, kao i neke katedre iz Crne Gore - lingvisti, književni povjesničari i drugi uglednici srpske nacionalne kulture, a napose nakon 2021., kada izrijekom pokušavaju prisvojiti svu hrvatsku pisanu, a u mjeri kojoj je to uopće moguće, i govornu baštinu na štokavštini, a prešutno i dio velik dio hrvatske baštine na hrvatskoj recenziji starocrkvenoslavenskoga.

Argumentacija je tih deklaracija i izjava iznimno niske razine, prepuna krivotvorina, istrgnutih citata, tlapnji, poluistina i običnih laži i izmišljotina koje su se ukorijenile u posljednja dva stoljeća u srpskoj kulturi, i to ne samo marginalno.

Hrvatski su filolozi od kasnog 19. stoljeća napisali povijesti vlastite nacionalne književnosti koje su orisale opseg i doseg hrvatske književnosti (Đuro Šurmin: Povijest književnosti hrvatske i srpske, 1898.; Milorad Medini: Povijest hrvatske književnosti u Dalmaciji i Dubrovniku, 1902., Branko Drechsler Vodnik: Povijest hrvatske književnosti 1, 1913.), a koja su kasnije potpuno obrađena u književnopovijesnim sintezama Mihovila Kombola, Ive Frangeša, Dubravka Jelčića, 18:26 Slobodana Prosperova Novaka i drugih.

Nakon raspada Jugoslavije 1991., pa čak i nekoliko godina prije, dominantan dio srpske kulturne, jezične i književne elite postao je glasniji i aktivniji u tim nastojanjima, najprije objavljivanjem hrvatskih dubrovačkih autora, kao i hrvatskih autora s područja Boke Kotorske, kao navodno “srpskih” u izdanju “Matice srpske” i pompozno nazvanoj ediciji “10 vekova srpske književnosti”.Sva se ta posezanja i kulturne krađe daju lako pobiti:
1. Dubrovačka je regionalna književnost pisana jezikom koji je mješavina štokavskog i čakavskog u 16. stoljeću, a dalje na zapadnoštokavskom stiliziranom dijalektu koji je hrvatski, a ne srpsko-crnogorski.

2. Hrvatske su institucije i pojedinci, od Gaja do Jagića, Pavića, Rešetara, Budmanija, Hamma… bili ti koji su priredili kanonska izdanja dubrovačkih autora na svim poljima pisane kulture, dok srpski filolozi nisu u tom sudjelovali. Marin Držić, na primjer, prvi je put u Srbiji izveden 1946. u izvedbi Hrvatskog narodnog kazališta iz Subotice.
3. Pravoslavna ili istočnokršćanska pisana kultura kao srpska ne može u svom pisanom korpusu posjedovati eminentno katoličke i protestantske stilske formacije poput renesanse i baroka.
4. Sami dubrovački autori, od 1400. do 1800., nikada i nijedanput nisu nazvali svoj jezik srpskim, niti su se situirali u srpski književni krug, dočim svoj južnoslavenski jezik zovu hrvatskim, te slovinskim ili ilirskim imenom, što za njih znači jedno te isto (vidjeti tekst Radoslava Katičića: "Slověnski i hrvatski kao zamjenjivi nazivi za jezik hrvatske književnosti", časopis Jezik, 1988.).
Također, Mario je Grčević u tekstu u „Vijencu" 2013. pokazao kako su srpska posezanja povijesno i kulturno neutemeljena, dočim je hrvatsko ime u starijoj hrvatskoj književnosti sustavno nabrojao i obradio još 1895. anonimni publicist pseudonima Ante Split u brošuri naziva „Hrvatski naslov u našoj starijoj književnosti", koja je u cijelosti dostupna na situsu Google books. Dubrovački su autori i pisci poistovjećivali pojmove hrvatski, slovinski i ilirski, što se može vidjeti iz Mikaljina rječnika, 1649., te Stullijeva iz 1810., dok su pojam „srpski" samo spomenuli (ako su ga uopće spomenuli), ne povezujući ga nikad s pojmovima „ilirski" ili „slovinski"

5. Sve svjetske enciklopedije, na engleskom, danskom, češkom, ruskom, njemačkom, francuskom, mađarskom, švedskom ….pozicioniraju dubrovačku književnost u hrvatsku, i jedino hrvatsku, dok je srpska književnost prikazana kao i u hrvatskim književnim povijestima, bez ikakvih mediteranskih i srednjoeuropskih udjela i stilskih formacija.
Stoga ta velikosrpska posezanja i kulturne krađe valja javno argumentirano raskrinkati pred cijelim svijetom, te politički i društveno sankcionirati.

Srbi svoju književnost od 13. do 17. stoljeća i iz 18. stoljeća prevode na suvremeni srpski jezik. Hrvati iznimno primjenjuju ovu praksu u slučajevima kada je tekst teško razumljiv zbog tematske, intelektualne i kulturnopovijesne zahtjevnosti, a u Srbiji je to pravilo za obične sastavke, poetske i prozne. Dakle, u srpskom slučaju, srpskoj javnosti nije poznato kako je srpski jezik izgledao tijekom pet stoljeća. Na ovoj slici možemo vidjeti edicije stare srpske književnosti prevedene na suvremeni srpski jezik. Prikazat ćemo kroz niz povijesnih hrvatskih i srpskih jezičnih primjera kako su izgledali ti jezici stoljećima prije konačne standardizacije u 19. stoljeću, raspršujući pritom maglu oko razumljivosti ili nerazumljivost tih zasebnih jezika, a posebice oko njihovih gramatičkih oblika i rječničkoga fonda, što se od šire javnosti uglavnom skriva kroz jezične zahvate, posebno na srpskoj strani, e da bi se stvorila iluzija o navodno višestoljetnom srpskom koga je moderni srpski tobože naravan produžetak. Jedno je pitanje modernizacije izdanja starijih tekstova, što je posve legitimno, a drugo je sustavno prikrivanje izvornika kroz suvremena izdanja.

Može se dati nekoliko primjera iz hrvatskih vrela pa iz srpskih vrela starije dobi da se vidi što je bio hrvatski, a što srpski jezik. To su kako ova slika prikazuje dva odvojena književna korpusa. Posve je razumljiv hrvatski tekst "Muka svete Margaritee", što je latinska legenda o svetoj Margariti nastala u srednjem vijeku, a potom se u prijevodima širila. Hrvatski je prijevod sačuvan u Pariškom zborniku iz tisuću tristo sedamdeset i pete i u Oksfordskom zborniku s početka petnaestog stoljeća, oba su sačuvana na glagoljici. Pretpostavlja se da je

hrvatski tekst nastao oko tisuću tristo i pedesete na zadarskome području, a donosimo ga, samo djelomice, bez prijevoda i izmjena, samo novom grafijom, kako je izdan u više zbornika, a napose u antologiji “Hrvatsko srednjovjekovno pjesništvo” iz dvije tisuće i desete. "Bude sveta Margarita ovce pasti i pasući bude pisam peti ovako: Trava rest e, cvate cvitak, rest e zdravje, dobar žitak; pasite se, ovce zdrave, zelene je dosta trave, ne straš'te se vuka ljuta ni ovoga moga pruta, pas'te s mirom po tom polju da ste site sve na volju! Po travici toj zeleni ja ću brati cvit rumeni te r ću sebi venčac viti dokle trava vas nasiti. Pasite se, ovce mile, sve ste lipe, sve ste bile, rosna trava rest e svuda, nabrizgajte mlika čuda! Pasite se prez obzira da pastirom date sira, kîi češljaju vaši runi da su lipa vlasa puni. Pastiri vas hot e prati, bistre vode napaajati da vam na prud paša bude, ne bledite, pas'te svude!", kraj citata.

Srbi svoje autore od trinaestog do sedamnaestog i osamnaestog stoljeća po pravilu ne tiskaju u izvornom obliku, nego samo u prijevodu na moderni srpski, budući da bi taj jezik bio praktički nerazumljiv. Korektan bi bio pristup izdati paralelno izvorni tekst i prijevod na suvremeni jezik, što čini hrvatska filologija u slučajevima teže razumljivosti- no u srpskoj javnosti toga nema, pa šire pučanstvo i ne zna, osim rijetkih zapisa, kako je izgledao srpski književni jezik u preko pet stoljeća. Jedno je modernizirati i ujednačiti slovopis i pravopis, te tako učiniti orječje pristupačnim, a posve drugo doslovno prevesti tekst na drugi jezik.
Tako prevedena srpska književnost izdana je kao “Srednjovekovna srpska književnost”, pokrivajući razdoblje do sedamnaestog stoljeća, kao i zbirka “Stara srpska književnost u dvadeset i četiri knjige”, izdana tisuću devetsto osamdeset i osme godine - sve u prijevodu. Nije lako doći do književnih - za razliku od filoloških specijalističkih izdanja- srpskih tekstova iz toga doba, no primjerom bi mogao poslužiti zapis na kamenom stupu na Kosovu, pripisan srpskom despotu Stefanu Lazareviću i datiranom oko tisuću četiristo i desete, kojeg donosimo u latiničnom prijeslovu: citirajmo "Čoveče, iže srpskije zemlje stupaje, prišlac li jesi ili sušti tu, kto jesi i čto si, jegda prideši na polje sije ježe glagoljet se Kosovo, i po vsemu uzriši plno kostij mrtvih, taže i s njimi kameno jestastvo, mene krstovaobražena i znamenana", završen citat.

U razdoblju nešto ranijem, možda dva do tri desetljeća prije citiranog teksta Stefana Lazarevića, čitamo u Vatikanskom hrvatskom molitveniku, iz zbornika kojeg je dvije tisuće i četvrte Dragica Malić za ediciju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, priredila u okviru djela naziva "Stari pisci hrvatski" tekstove biblijskih psaa lama, na primjer, citiramo, 27:31 "Riječi moje u uši primi, Gospodine! Usliši upijanu moju! Usliši glas molitve moje, kraju moj i Bože moj, jer e tebe moju, Gospodine! Sjutra uslišiš glas moj, sjutra nastoju teb-je i vidu jere ne bi hotio Bog zloće tvoje. Ne pribiva polak tebe žalac ni ostani nepravedni prid očima tvojima. Nenaavidio si, Gospodine, svijeh koji nastoje u zloću, pogubi onijehi koji govore lažu. Muža krvnika i boljezniva pogrdi Gospod. Ja bo u veličastvo milosrdja tvojega unidooh, Gospodine, u dom tvoj. Poklonih se svetomu templu tvomu s strahom tvojim. Privedi me, Gospodine, u tvoju pravdu zaradi neprijatelja mojih. Ispravi prid licem tvojim put moj. Jer e nije u ustih njih pravde, a srce njih taštivo jest. Grobovi smrde, duša njih boliznivijem razmože se. Sudi ih, Gospodine! ", završen citat.

Još je to razviidnije u hrvatskom jeziku šesnaestog i sedamnaestog stoljeća, na primjer u Dominka Zlatarića i Matije Divkovića. U Zlatarićevoj posveti Zrinskomu, iz tisuću petsto devedeset i sedme, jezik je ovaj, citiramo, "Elektra tragedija. Ljubmir pripovijes pastirska. I ljubav i smrt Pirama i Tizbe, iz veće tuđijeh jezika u hrvacki izložene... Prisvijetlomu i priizvrsnomu gospodinu, Gospodinu Đurđu knezu Zrinskomu, svjetniku cesarova

veličanstva, vladaocu nad blagom krune Ugarske na Dunaju, momu gospodinu vazda počtovanomu. Zato bivši tijem naslađenjem ganut, je s njekoliko godišta, i za obogatit također ovi naš jezik kojomgodi stvari ka je dostojna da se čti, prinesoh iz latinskoga pastijersku pripovijes Tassovu, pjesnivca u oni jezik toliko scijenjena, koliko mnim da svak zna; i dovedši ju na izvrsnos, koliko mi od onije nezrelijeh ljeta biješe dopušteno, dah ju na svijetlo, prikazavši ju jednomu vlastelinu od našijeh, vijećniku prvomu komu dosta bijehu ugodni ovaaci trudi. Stavih se zatijem s jednakom požudom učinit Hrvaćku Grkinju Elektru Sofoklovu...", završen citat.

U izdanju Divkovićeva “Nauka krstjanskog” iz dvije tisuće i devetnaeste, prvotiskanoga tisuću šesto i jedanaeste, izdanome na bosančici i latinici, jezični tip je kako slijedi, citat, "Bješe jedan čovjek koji svojijem pravijem drugom bješe mnogo vrijeme pribivao u mijeru i ljubavi. I poče đavao ova dva druga vele kruto napastovati da bi se ovjesili i na toj dovede da oboodvoje odredi i odluči u svomu srcu da se objesi za uteći sega svijeta tuge i nevolje. I tako radi ove napasti i taakee zle i strašne odluke obodvoje bješe vele tužno i sumorno, neveselo i žalosno, tako da ni mogahu piti, ni jesti, ni spavati. I tako stojeći poče jedno drugoga pitati govoreći: "Što tako sumorno i neveselo stojiiš?". Otgovorivši muž reče: "Svrhu svake stvari želim da mi se objesiiti." Otgovorivši žena reče: "Takojer i ja". I tako se zgovoriše i zamčice pripraviše čijem se objese. Reče žena mužu: "Gospodine, daj da se napijemo najpri onoga dobroga vina u ime Isusovo, štono smo sahranili s novoga vinograda, od koga nijeemo još te piili i ne znamo kakovo je. Napijmo ga se da se opivši lašte umremo". Muž se obradova i reče: "Napijmo se!" I kada donese vina i da mužu; i prije negoli poče piti, prikrsti se kako bješe običajan vazda učiniti govoreći: "U ime Isusovo pijmo!" I napivši se, da ženi. I kada se napiše u ime Isusovo, tako i po ti način pobježe đavao od njih i svekolika napast đavaoska otiđe i otstupi od srca i od pameti. I ne ktješe izvršiti zle misli i odluke, nego se skrušivši i ispovidjevši, časno i počteno svoj život svršiše", svršetak citata.

Od kraja sedamnaestog do prve trećine devetnaestog stoljeća razlika među hrvatskim i srpskim književnim jezicima se još više povećala importom ruskih i ukrajinskih knjiga, te rusifikacijom srpskoga jezika, što je i kod unekoliko ponarodnjenoga jezika Dositeja Obradovića dovelo do jasne razlike prema hrvatskomu onoga doba. Citirajmo Dositejevo PREDUVJEDOMLJENIJE, iz djela Dositej Obradović, Život i Priključenija, drugi dio iz tisuću sedamsto osamdeset i devete, citat, "Basna da sam hoteo više prevoditi, našao bih tri i četiri kraat jošt toliko ili i veće čislo. No ja, izabravši samo one koje su meni najugodnije bile, proče sam drugima ostavio da s vremenom prevode i izdaju. Nameravajući obače da ovi tom bude najmanje od 25 ili 30 tabaka, za ispuniti ovo čislo pridodaću ovde neka od mojih pisma koja se kasaju do mojih priključenija. Različni od naše nacije i usmeno i pismeno pouštavali su me da preduzmem opet ovu materiju i, 33:59 na moje izvinovljenije da bih ja rad što bolje i poleznije izdati, jedan moj ljubezni prijatelj zaprosio me da mu u našem vzaajmnom pisma sootvjetstvovaniju naznačujem sto znanja dostojnije od mojih događaja, koje ja od nekoliko vremena i ispolnjavam. Imajući, dakle, kopije pri sebi i hoteći, kako sam poviše rekao, da mi ova knjiga veća bude, radi dve pričine naumio sam priložiti ovde neka od ovih mojih pisama. Prvo - za ispuniti od časti volju svima onima koji su to isto zaktevali, a drugo, koje je meni najvažnije i srcu mojemu, poželateljnejše i dražajše, za predati večnomu vospominaniju potomkov naših imena mojih ljubimeejših prijatelja i blagodjetelja koje je preblagi božji promisal za orudija svoja upotrebio i meni u mojim stranstvovanijam i pretprijatijam črez njih pomogao", završen citat.

S druge strane, navodimo tekst hrvatskoga pisca Andrije Kačića Miošića, tiskan preko tri desetljeća prije Obradovićeva, to je njegova čuvena knjiga iz tisuću sedamsto pedeset i šeste, hrvatski bestseler, Razgovor ugodni naroda slovinskoga, Pisma od bana Zrinovića i cara Sulemana trećega, koji obside Seget un garski i pod njim umri na tisuću petsto šezdeset i šeste, citat, "Suleman se razbolio biše u bijelu gradu Carigradu. Pitaju ga paše i veziiri: "Što je tebi, care gospodare? Koja ti je bolovat nevolja? Ali ti je starost dodijala ali junak Zrinović Nikola devet godin s tobom bojak bijuć?" Odgovara care Sulemane: "Prođ'te me se, paše i veziri! Nije meni starost dodijala, već nevirni Zrinović Nikola, koji razbi Ali-pašu moga pod Segetom - on se ne bilio! - ter isiče svu vojsku njegovu i porobi Bosnu do Fojnice. Sada nejma većega junaka u Turčina ni u kauurina ni žešćega meni dušmanina od Nikole Zrinovića, bana. Nit ću živit ni veseo biti, dok ne smaknem dušmanina moga Zrinovića, bana rvatskoga, koji mi je puno dodijao", završen citat.

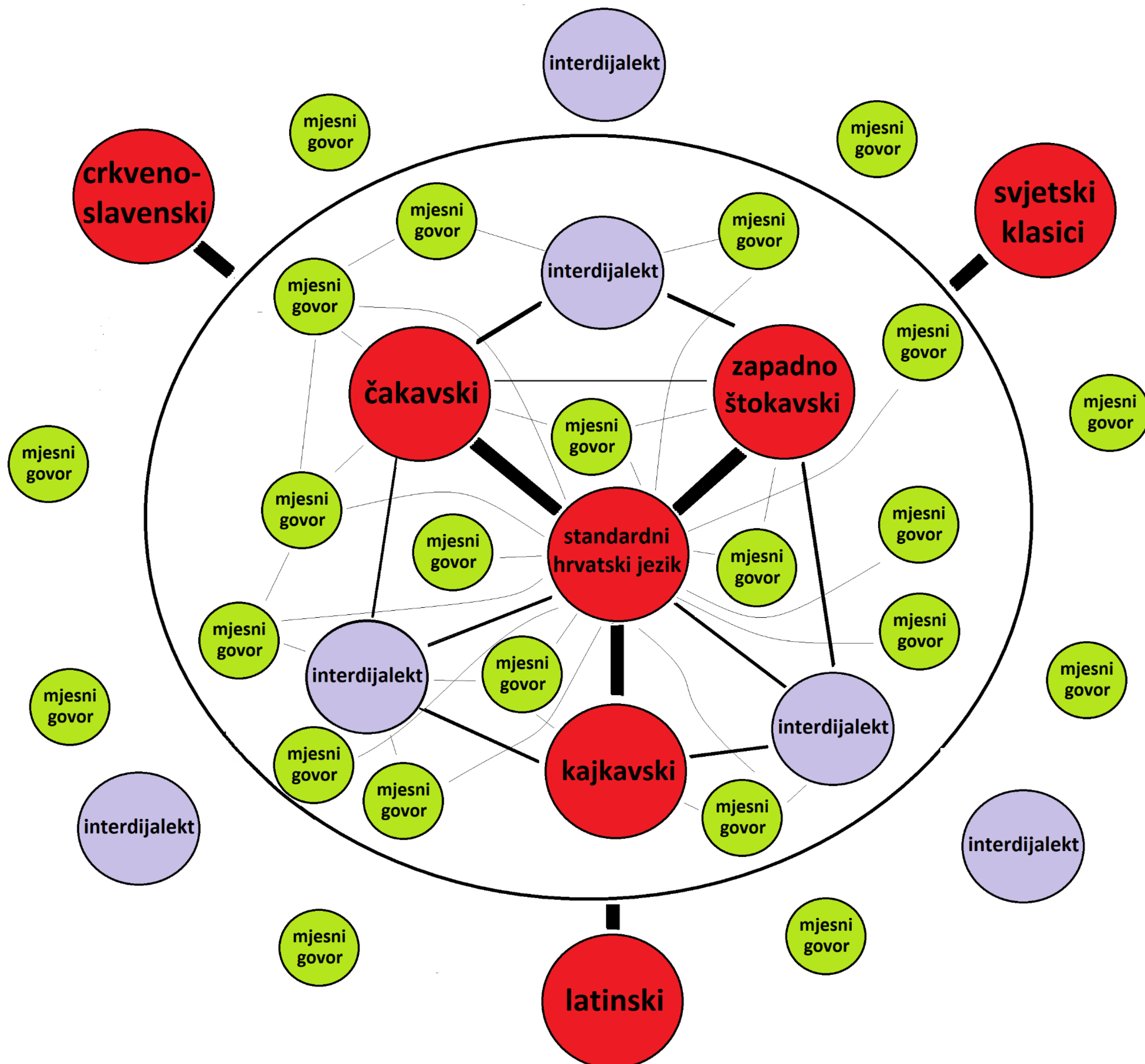
U polemici koja se bila rasplamsala sredinom devetnaestog stoljeća, kad su Srbi, povodeći se za fantomskim konstrukcijama i lutanjima rane slavistike Dobrovskog i Šafarika, te raspaljeni polemičkim iskazima Vuka Karadžića pokušavali - a što se proteglo do današnjih dana - prisvojiti svu štokavsku, a nekad i čakavsku pisanu kulturu hrvatskoga jezika - hrvatski su Ilirci odmjereno, no odlučno reagirali. Na primjer brat Ivana Mažuranića, Antun Mažuranić, godine tisuću osamsto pedeset i šeste, u predgovoru “Ilirskoj čitanci” piše, citat, 37:09 "Pervi od Serbaljah pokušao je Obradović, umro tisuću osamsto i jedanaeste, da piše, koliko je umio, narodnim hervatskim jezikom. Od onoga doba trajala je medju Serblji dugo vremena borba, kako treba da se piše, nu sada već napokon i oni, i to najvećma delovanjem Vuka Stefanovića, obćenito priznaju načeelo, da se ima pisati narodnim jezikom, ter su počeli spoznavati da je sva prava hervatska literatura ujedno i njihova, samo što ju oni svojim imenom Srbskom nazivaju", završen citat.

Bogoslav je Šulek, u tekstu “Srbi i Hrvati”, objelodanjenom u beogradskom listu Neven tisuću osamsto pedeset i šeste, pomirljivo pokušao stišati strasti, no navevši ipak, uz primjere, da je jedino kod Hrvata “štokavski jezik cvatio”. 37:04 Osobito bijahu Dubrovčani u srednjem viJeku gotovo jedini trgovci u turskom carstvu, poznavajući svaki kut njegov; po imenu pako bijahu u neprestanom odnošenju sa srbskimi vladaoci, s kojimi su bili toliko ugovorah učinili, i uviJek sa Srbi trgovali. Oni su dakle i Srbe i njihov jezik dobro poznavali. Da vidimo paako, kako su svoj književni jezik zvali! Evo u tu svrhu naslovah od njekoliko starih knjigah", završen citat. Na slici vidimo ta djela koja je Šulek nabrojao, gdje smo crvenom bojom označili naziv jezika u naslovima tih djela, naziv je hrvatski, tu je deset djela s nazivom hrvatski od Marka Marulića iz Splita s početka šesnaestog stoljeća sve do Beernaardina Pavlovića iz Dubrovnika iz sredine osamnaestoga stoljeća. Vratimo se na Šuleka, nastavak citata, 38:08 "Mogao biih nanizati cielu povorku od knjižnih naslovah, kojih pisci življahu u raznih hrvatsko-dalmatinskih mjestih, a svi zovu jezik svoj hrvatskim, ili što im je istovjetno, slovinskim; pa nećeš naći knjige pisane glagoljicom ili latinskom abecedom, koje pisac bi bio jezik svoj srbskim prozvao, dapače knjige pisane i tiskane tako zvanom bosanskom ćirilicom, zovu jezik svoj takodjer hrvatskim ili slovinskim, a ne srbskim. Pa kako bi ga i mogao bio hrvatski pisac srbskim krstiti, kad su ono doba sve do novijega vremena Srblji pisali njekom smjesom od crkvenoga narječja, koju su oni serbskim ili serbičeskim jezikom zvali? U književnosti je štokavski jezik sve do ovoga vijeka samo kod Hrvatah cvatio“, završen citat. Te su se polemike otegle i kroz obje Jugoslavije. Pokazatelj da sve baš nije idilično bijaše polemika koja se vodila u partijskom listu "Borba" tisuću devetsto šezdeset i sedme, a u povodu nekih struja beogradskoga filološkoga fakulteta da se ponovo uvede udžbenik Pavla

Popovića o "staroj srpskoj književnosti" kao standardni sveučilišni udžbenik. Ta je polemika citirana i većinom prepričana u ratnom broju časopisa "Dubrovnik" iz tisuću devetsto devedeset i druge, a koji izdaje Matica hrvatska; autor je teksta Vladimir Košćak, jedan od sudionika polemike.

Iza pokušaja "reanimacije" udžbenika Pavla Popovića stajala je velikosrpska klika koja je kasnije i orkestrirala Memorandum, poglavito akademik Dragoljub Pavlović. U početku se činilo da se radi o nevino-zbunjenom propitivanju, no vrlo je brzo postalo jasnim da je bačen probni balon za ideologiju resrbizacije. Javio se s hrvatske strane povjesničar Trpimir Macan, dokumentarno navodeći podatke iz starije povijesti o hrvatskoj etničkoj pripadnosti Dubrovnika, ovdje valja napomenuti da je znak nečeg patološkog da nekakvi povjesničari i pisci moraju "dokazivati" nacionalnu pripadnost. Sama je ta situacija patološka. Na to su se javili hrvatski renegati koji su postali Srbima, Petar Kolendić i Hvaranin Jorjo Tadić, obojica beogradski profesori, s navodima koji su trebali pobiti Macana. Na to se žestoko obrušio sam Košćak nizom citata iz literature u kojima se spominje hrvatsko ime i hrvatska identifikacija starih Dubrovčana. Nastalo je zatišje i prikupljanje snaga, a konačnu racionalnu riječ je dao beogradski profesor Miodrag Popović, dvadeset i osmog prosinca tisuću devetsto šezdeset i sedme, ugledni povjesničar srpske književnosti, stručnjak za srpsku književnost epohe romantizma i Vuka Karadžića - sam je Popović kasnije navukao odijum srpske javnosti, u doba Miloševićeve histerije, svojim kritičkim tekstovima o srpstvu na Kosovu.
Da bi se vidjelo pripada li dubrovačka književnost hrvatskoj ili srpskoj književnosti, Popović kaže da je treba usporediti s hrvatskom i srpskom književnosti šestnaestog i sedamnaestog stoljeća, i to po jeziku, pjesničkim i stilskim svojstvima te po njezinu općem duhovnom i idejnom smjeru.
Popović je korak po korak prošao te točke, citiramo prema Košćaku, časopis Dubrovnik, tisuću devetsto devedeset i druge, citat, „Jezik prvih dubrovačkih pjesnika, kao što je poznato, ima mnogo čakavskih osobina koje su, po svemu sudeći, dolazile iz susjedne čakavske književnosti. S druge strane, mnoga djela, proza i kasnije pjesnička djela, pisana su uglavnom štokavskim ijekavskim jezikom. U to vrijeme, međutim, Srbi imaju drugi književni jezik: srpskoslovenski na kome su i u šesnaestom i sedamnaestom vijeku napisali mnoga književna djela.“... „U toku osamnaestog vijeka u jezičkom pogledu srpska književnost će se još više udaljiti od dubrovačke.“... „U pjesničkom i stilskom pogledu dubrovačka književnost čini cjelinu s hrvatskom književnosti u Dalmaciji i primorju. U hrvatskoj literaturi dominira renesansa i barok, a stara srpska književnost i ova šesnaestog i sedamnaestog vijeka slijedi bizantinsku tradiciju i ima vlastite pjesničke i stilske odlike.“„U općim stilskim i jezičkim odlikama nema na primjer ništa zajedničko između senzualne poezije Šiška Menčetića iz pseudopetrarkističkog zbornika Dinka Ranjine iz tisuću petsto i sedme i Krušedolčeve ‘Službe Maksimu’ ispjevane petnaestak godina kasnije. Sasvim je drukčiji – i tematski i idejno i poetski pristup historiji u Gundulićevu ‘Osmanu’ od tisuću šesto dvadeset i osme do tisuću šesto trideset i osme od pristupa Pajs ija u ‘Žitiju Stevana Prvovenčanog’ iz tisuću šesto dvadeset i devete. Kakve sličnosti ima između komedija Marina Držića i naše pravoslavne, srpskoslovenske retorike?“, završen citat. Zaključak Popovića glasi: „Kao što se vidi, dubrovačka književnost šesnaestog i sedamnaestog vijeka po jezičkim, pjesničkim i idejnim svojstvenostima uklapa se u hrvatsku književnost i čini njen sastavni dio. Zato je prirodno što je nova hrvatska književnost spontano pošla za njom i što srpski pisci osamnaestog vijeka nisu imali nikakve veze s dubrovačkom književnošću", završen citat.

U pojedinom jeziku neka strana riječ može se udomaćiti i postati dio jezičnog standarda toga jezika. Ovdje vidimo ilustrirani prikaz sustava hrvatskoga jezika. On se temelji na starocrkvenoslavenskom i latinskom. Osim toga i na trima klasicima iz organskih dijalekata, čakavskim, kajkavskim i štokavskim klasicima, to su ova tri crvena kružića. Na hrvatski jezik utječe i strana književnost, svjetski klasici koji su i danas u lektiri u školama, a taj kružić simbolizira ulaz tuđica koje s vremenom postaju dio hrvatskoga leksika, tu treba razlikovati podrijetlo riječi te jeli ona ili nije dio standardnog jezika. Tu se vide i mjesni govori i interdijalekti, koji mogu utjecati na klasike u organskim dijalektima pa mogu s vremenom doći i u standardni jezik. Vratimo se na devetnaesto stoljeće. Prije svega, nije postojao prekid u leksiku ili ti rječniku hrvatskog jezika u devetnaestom stoljeću. To se vidi iz rezultata austrijskih službi koje su pokušavale utvrditi političku komponentu ilirskog ili narodnog preporoda. O tome nas je izvijestio Radoslav Katičić u svojoj knjizi Hrvatski jezik iz dvije tisuće i trinaeste. Balkanska komisija Austrijske akademije znanosti analizirala je dvije političke brošure ilirskog pokreta iz prve polovice četrdesetih godina devetnaestog stoljeća, prije sloma revolucije i sloma ilirskog pokreta tisuću osamsto četrdeset i devete. Izvukla je tristo dvadeset i dvije riječi koje se odnose na vlast i državu. Utvrdila je da se dvjesto pedeset i dvije riječi ili sedamdeset i osam posto riječi odnosi na tradicionalni hrvatski leksik, a za sedamdeset i dvije riječi se nije našla starija potvrda. Od tih sedamdeset i dvije riječi za koje se nije našla starija potvrda, bili su brojni latinski i grčki europeizmi (naprimjer diploma, instalacija, literatura i tako dalje). Samo deset riječi ili tri zarez jedan posto od tristo dvadeset i dvije riječi se danas ne bi mogle razumjeti ili se ne bi danas prepoznale. To svjedoči da je ilirski preporod bio temeljen na hrvatskoj književnoj baštini, da je bio dio hrvatskog književnog kontinuiteta, i da nije bio puristički, jer je imao latinizme i grecizme.

Ovaj problem koji se tiče hrvatskog jezika i srpskog jezika nije bezazlen. Uslijed pogrješne pretpostavke da su ta dva različita jezika isti jezik, i pogrješne pretpostavke da su Hrvati i Srbi jedan dvoplemeni narod s različitim imenima, pojavila se kontroverzna jugoslavenska ideologija. To je bila ideja Hrvata iz Habsburške monarhije uz podršku Katoličke crkve, a čak, ponekad, i Crnogoraca, uz dio Srba u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.
Kasnije je, u 20. stoljeću, došlo do pojačavanja napetosti i izbijanja nasilja u prvoj Jugoslaviji, koja je nastala 1918., zatim u Drugom svjetskom ratu i tijekom raspada Jugoslavije u Domovinskom ratu u Hrvatskoj 90ih, kao i u ratu u Bosni i Hercegovini. Ovu hrvatsku jugoslavensku ideologiju treba razlikovati od velikosrpske ideologije koja je nastala u 19. stoljeću. U obje Jugoslavije pitanje hrvatskog jezika i srpskog jezika izazivalo je trajne napetosti, a takvo se stanje održalo i nakon što su Srbija i Hrvatska postale neovisne države.

Uspoređujući hrvatski i srpski jezik, usporedit ćemo američki engleski i britanski engleski, te hindi s urdskim. Za analizu ćemo koristiti ovih pet kriterija. Pomoću ovih kriterija analizirat ćemo jesu li američki engleski i britanski engleski isti jezik, kao i jesu li hindi i urdu isti jezik. Okviri s tri različite boje znače usporedbu jezičnih parova, prva dva para su hrvatski i srpski, druga dva para su američki i britanski jezik, a treća dva para su hindi i urdu.

U videu ćemo prikazati povijesni razvoj hrvatskog jezika i povijesni razvoj srpskog jezika. Standardni policentrični jezici, poput engleskog, francuskog, njemačkog, španjolskog i tako dalje, zadovoljavaju pet kriterija.
Prvo, govornici se razumiju, tj. postoji komunikacijsko zajedništvo.
Drugo, jezik ima isti naziv kroz povijest koji su autori koristili na tom jeziku.
Treće, jezik se temelji na istom pisanom korpusu.
Četvrto, jezik ima istu kulturno-komunikacijsku zajednicu kroz povijest i svijest govornika da govore istim nacionalnim jezikom, skraćeno- istu kulturno-identitetsku zajednicu.
Peto, oni su u biti standardizirani na istom mjestu i u isto vrijeme.
U "Novim jezikoslovnim ogledima" hrvatski jezikoslovac Radoslav Katičić dao je tri kriterija za razlikovanje bliskih jezika: genetsko-rodoslovni; tipološko-strukturni i vrijednosni. No, budući da je vrijednosni kriterij bilo teško detaljnije odrediti, ponekad je kritiziran kao dosta nejasan. Za vrijednosni kriterij bilo bi preciznije reći kulturno-identitetski ili etničko-kulturni, a što je jedna od dimenzija sociolingvističkoga kriterija kojeg je uporabio Dalibor Brozović 1996.

	Hrvatski	Srpski	Američki engleski	Britanski engleski	Hindi	Urdu
imena jezika u autentičnim povijesnim tekstovima samih autora pripadnog jezika	Ilirski, hrv. slovinski (dubr., bosan., dalmatinski,-..)	Srpski Slavenski Srp.-slavenski Slaveno-srpski	Engleski		?	
isto ime	☒		✓		?	
međusobno sporazumijevanje	✓		✓		✓	
isti pisani korpus	☒		✓		?	
kulturno identitetsko zajedništvo	☒		✓		☒	
standardizacija na istom mjestu i u isto vrijeme	☒		✓		☒	

Na ovoj slici možemo vidjeti dijalektalnu distribuciju hrvatskih narječja prije osmanske okupacije hrvatskog i bosanskog teritorija zapadno od rijeke Drine. Hrvatski je u razdoblju do 15. i 16. stoljeća skup dijalekata kajkavskog, to je ovo ljubičasto područje na sjeveru, čakavskog, to je ovo tamnoplavo područje u blizini Jadranskog mora, dok je zapadno štokavsko ovo svjetlije plavo područje ili ono izvedeno iz zapadnoštokavskog koje je na ovoj slici predstavljeno kao zelena površina. Srpski jezikoslovac Pavle Ivić dao je sličnu dijalektalnu razdiobu u kojoj možemo vidjeti istočno štokavsko i zapadno štokavsko. Zone tri i četiri pripadaju zapadnoštokavskom narječju; zone pet i šest su istočnoštokavske, i, iako se koristi drugačijom terminologijom, u Ivićevoj je klasifikaciji sedmo područje prototorlačko. Na

ovoj slici je crveno područje istočno štokavsko, a smeđe područje torlačko narječje, što su srpski dijalekti. Osmanska okupacija ili osvajanje poremetili su ovu dijalektalnu razdiobu. Za potrebe ovog videa možemo dati sljedeću kratku i približnu sliku razdiobe dijalekata, nakon međuprožimanja i stabilizacije u razdoblju od početka 16. stoljeća do kraja 18. stoljeća, kada je većina dijalekata, općenito, strukturno stabilizirana, pritom zadržavajući svoja predosmanska dijalekatska obilježja- iako je to, naravno, neprestani kontinuirani proces uzmemo li u obzir sve izoglose i strukturne pokazatelje. Štokavski se dijeli u dvije skupine, staroštokavsku i novu ili novoštokavsku, koje u slučaju etnički pomiješanih dijalekata odražavaju njihovo zapadno ili istočno podrijetlo. To su moderni štokavski govori. Treba dodati da u nekoliko slučajeva u nekim od ovih dijalekata postoje malobrojni govornici drugih narodnosnih grupa, ali to ne mijenja opću sliku.

U prvoj skupini imamo staru štokavsku skupinu koju čine: slavonska, koja je uglavnom ikavska (i pripada Hrvatima); stari zapadnoštokavski ijekavski (pripada Bošnjacima i Hrvatima); stari štokavski ekavski (pripada Srbima); stari istočnoštokavski ijekavski (pripada Crnogorcima, Srbima i Bošnjacima).

Druga je skupina novoštokavska: novo-štokavsko ikavska (pripada Hrvatima i Bošnjacima); novo-štokavsko ekavski (pripada Srbima); i novo-štokavsko ijekavski (a pripada Srbima, Crnogorcima, Hrvatima i Bošnjacima). Ili, u slučaju kada su hrvatski dubrovački i bokokotorski dijalekti u međusobnom dodiru sa srpskim i crnogorskim novoštokavskim istočnog podrijetla, ovo područje na slici.
Dijalektološki, Dalibor je Brozović 2005., koristeći instrumentarij tipološke lingvistike, u tekstu o prozodijskome sustavu cavtatskoga govora, ustanovio sljedeće, citat, „Dubrovački je dijalekt (ili, sinkronijski točnije, dubrovački poddijalekt novoštokavskoga jekavskog dijalekta) zanimljiv i sa stanovišta genetske lingvistike. Zapravo, njegovi su odnosi s drugim jekavskim dijalektima vrlo složeni, to jest sa sjeverozapadnim i jugoistočnim poddijalektom novoštokavskoga ijekavskog dijalekta (takozvanoga istočnohercegovačkog) Ako uzmemo 11 izoglosa koje je odabrao Pavle Ivić kao osnovu za definiranje sjevernozapadnoga u odnosu na jugoistočni poddijalekt i nadopunimo ih s 13 izoglosa istoga tipa, uglavnom prozodijskoga i nužnoga za usporedbu obaju poddijalekata s ijekavskošćakavskim dijalektom, ali u BH vidjet ćemo da dubrovačko područje dijeli većinu od 24 izoglose s ijekavskošćakavskim dijalektom, znatan broj sa sjeverozapadnim poddijalektom (većina njih je zajednička s ijekavskošćakavskim), a najmanji broj s jugoistočnim poddijalektom (među kojima su samo dvije specifične, dok ostale dijeli s jednim od dvaju prethodnih idioma).
56:05 Ta tri idioma nisu jedini partneri dubrovačkoga dijalekta. Neke izoglose, često uobičajene u jekavskošćakavskome dijalektu, povezuju Dubrovnik i s čakavskim dijalektima, to jest južno čakavskim (ikavskočakavskim) i dijalektom Lastova (jekavskočakavskim). Međutim, ne bavimo se genetskim odnosima dubrovačkoga područja s njegovim izravnim ili neizravnim susjedima. Dovoljno je reći da su mišljenja određenih hrvatskih i srpskih dijalektologa, posebice u prošlosti, danas prevladana. Oni su mislili (zbog raznih razloga) da je izvorni dubrovački dijalekt bio čakavski i/ili ikavski. Danas je sigurno da je dubrovački dijalekt uvijek bio zapadnoštokavski, jekavski od samoga početka, na specifičan način blizak zapadnoštokavskim dijalektima u istočnoj Bosni, u dolini središnje i donje Neretve i na makarskoj obali te da je također imao posebne odnose s bližim čakavskim i istočnoštokavskim dijalektima. Time je pokazana genetska pripadnost dubrovačkog dijalekta zapadnoj štokavštini. U citiranom dijelu Brozović rabi termin ijekavskošćakavski za staroštokavsko ijekavski ili istočnobosanski, te jugoistočni za istočnohercegovački.

U slučaju Dubrovnika treba spomenuti dvije stvari: u pjesništvu je jezik dubrovačke renesansne književnosti uglavnom bio štokavsko-čakavska mješavina; zatim je od 17. stoljeća nadalje, osobito u prozi, ovo regionalno hrvatsko narječje uglavnom napuštalo svoje čakavske značajke u pisanom korpusu, postajući sve vidljivije zapadnoštokavsko ijekavski pisani jezik.

Drugi hrvatski štokavski ijekavski dijalekt, kojim su pisali, dijelom, franjevački autori u srednjoj i istočnoj Bosni i koji je sačuvan u brojnim liturgijskim djelima od početka 17. do kraja 18. stoljeća - a govorili su ga i bosanski muslimani - nikada se nije miješao s čakavskim, iako su mu neke strukturne značajke imale prilično jaku sličnost s čakavskim, što je mnoge filologe dovelo do pogrješnog zaključka da su čakavske oaze bile rasprostranjene čak do Drine.

U poglavlju "Jezik kao kôd i jezik kao društvena stvarnost" Katičićeve knjige, na 47. i 48. stranici, za zapadnonjemačke jezike imamo različit broj jezika ako se primjenjuju različiti kriteriji: dva jezika ako ih gledamo genetski (gornjonjemački i donjonjemački); četiri jezika ako ih promatramo tipološko-strukturno (nizozemski, gornjo- i donjonjemački, jidiš); i tri jezika (nizozemski, njemački i jidiš) ako ih klasificiramo prema kulturno-identitetskom kriteriju.

U ovom videu prihvaćajući Katičićeve kriterije za klasifikaciju jezika, dalje nabrajamo i analiziramo aspekte Katičićeva vrijednosnog ili, bolje, kulturno-identitetskog kriterija. Pokazat ćemo kako se različiti dijelovi koji opisuju i strukturiraju kulturno-identitetski kriterij, mogu biti predstavljeni široj publici.

Kriterij međusobne razumljivosti nije toliko relevantan, jer se međusobna razumljivost može promijeniti zbog intervencija u standardne jezike. Također se međusobna razumljivost ne može preslikati u prošlost u hrvatskom i srpskom slučaju, budući da se srpska književnost prije 19. stoljeća ne može, osim u iznimcima, razumjeti ni sa znanjem hrvatskog ni sa znanjem srpskog standardnog jezika, dok se hrvatska književnost može razumjeti. Dakle, ovaj kriterij je obojen crvenom bojom. Neki od primjera proizvoljnosti inzistiranja na razumljivosti su turski i grčki jezici 20. stoljeća. Naime, jezičnom revolucijom Kemal paše Ataturka, osmanski je turski, uvelike arabiziran i perzijaniziran u vokabularu, tijekom dvadesetih godina 20. stoljeća doživio je snažnu turkifikaciju u leksikonu i dijelom gramatici, pa su turski tekstovi i do četrdesetih godina 20. stoljeća teško razumljivi i često prevođeni na moderni turski koncem 20. stoljeća – iako nitko ne dovodi u pitanje da se radi o jednom, turskom jeziku koji služi jednoj, turskoj kulturno – jezičnoj zajednici. Drugi je primjer novogrčki, koji je postao službenim tek u osmom desetljeću 20. stoljeća, dok su prijašnji oblici grčkoga tek više ili manje razumljivi modernim Grcima. U ovom slučaju, srpski bi mogao imati neke paralele s turskim, budući da je prošao kroz više faza gramatike, rječnika i razumljivosti, poput rusko-crkvenoslavenskoga, slavenosrpskoga i, konačno, modernoga srpskoga u stilizaciji Vuka Karadžića, dok je hrvatska situacija posve drugačija, jer moderni hrvatski jezični standard leži na skoro u potpunosti razumljivim tekstovima unatrag skoro šest stoljeća.

Standardni jezici: potpuno ili uvelike razumljivo		nerazumljivo ili teško razumljivo	
HRVATSKI	SRPSKI	Ruska redakcija staro-crkvenoslavenskog	Slavenosrpski
Ivan Mažuranić 1848.	Vuk Karadžić 1818.	Jovan Rajič 1790.	Dositej Obradović 1783.
Andrija Kačić Miošić 1756.		Srpska redakcija staro-crkvenoslavenskog	
Bartol Kašić 1621.		Dušanov zakon 1349.	
Marko Marulić 1501.		Sveti Sava 1169.-1236.	
Vatikanski molitvenik 1380. - 1400.			

Hrvatski i srpski jezik u osnovi su međusobno razumljivi jezici, poput hindija i urdua. Stoga prema ovom kriteriju možemo staviti pozitivnu ocjenu. Broj ili postotak razlika između suvremenog standarda hrvatskoga jezika i modernog standarda srpskog jezika nije nešto odlučujuće, niti važno: bitna je jezična individualiziranost, kulturni identitet, kontinuitet i povijesnost - pjesnički rečeno, genij jezika. Iako se suvremeni lingvisti općenito ne bave takvim temama, u posljednjih nekoliko desetljeća bilo je nekoliko kvantitativnih raščlana, uglavnom na diplomskoj razini studija i na temelju korpusa suvremenog jezika.

Imajući na umu da postotke bilo čega treba uzeti u obzir u tom surječju - na primjer, genetski, razlika između čimpanzii i modernog čovjeka u njihovim genomima je 1,2 posto, pa su tako čimpanze i ljudi 98,8 posto genetski identični. Studija na diplomskom studiju provedena 2013. metodama kvantitativne matematičke lingvistike dala je sljedeće rezultate: Uzorak korpusa ima 787.278 pojavnica i pokazuje razliku od 16 posto, dok uzorak tekstova ima 3.437 pojavnica i pokazuje razliku od 12 posto. S obzirom na to, ali i s obzirom na činjenicu da razlike na razini sintakse, naglasne razlike i frazeologija nisu uključene u analizu, treba pretpostaviti da su razlike vjerojatno oko 20 posto. Na temelju ove analize otkriveno je nešto više od 50 posto razlika na morfološkoj razini, a sljedeće najbrojnije su leksičke s 30 posto. Razlike su najmanje za fonologiju s oko 8 posto, i u tvorbi riječi s oko 6 posto. Sintaktičke i pravopisne razlike nisu analizirane.

Američki engleski i britanski engleski kao varijante engleskog jezika međusobno su razumljivi, pa možemo ovdje staviti pozitivnu ocjenu.

Za hrvatski i srpski jezik nikada nije postojala zajednička jezična kultura ni baština. Sličnost sa slučajem hindija i urdua odnosi se na dijalektalnu osnovu standardnih jezika: u slučaju indo-pakistanskih jezika to je bio kariboli dijalekt; u slučaju hrvatskog, bošnjačkoga i srpskog jezika to je bio novoštokavski dijalekt. Ali to je dijalekatska osnova, a ne sav standardni jezik sa svom raznolikošću funkcionalnih stilova, gramatikom, rječnikom i tako dalje. Osim toga, samo hrvatski ima čakavski, štokavski i kajkavski kao sustav narječja; Srpski i bošnjački jezik nemaju te dijalekte. Postoji međusobna razumljivost, te temeljni dio gramatike i rječnika; samo, nikada nije postojao jedan jezik (srpskohrvatski ili hrvatskosrpski) koji je navodno nekad postojao kao moderni standardni jezik ili se raspao.

Kad imate jezične korpuse pisanih tekstova starih 1000 godina, a oni nepogrješivo pripadaju ili hrvatskom ili srpskom jeziku (ili u slučaju bošnjačkoga, 500 godina) - onda nikada niste imali jedan jezik. Iako ćemo kasnije navesti dijalekatske razlike i ilustrirati dinamiku odnosa dijalekt-standardni jezik nizom primjera, možda je dobro citirati hrvatskoga lingvista Matasovića o usporedbi hindskog i urdskog, te srpskog i hrvatskoga slučaja, koji eksplicite iznosi mišljenje da su razglabanja o tim pitanjima zastarjela i neprimjerena modernomu dobu (citat)..Najveća je razlika između hindsko-urdske situacije, s jedne strane, i hrvatsko--srpske, s druge strane, u povijesti odnosa između tih idioma i identiteta zajednica koja se njima služe. Danas možemo smatrati urdski bitnim elementom pakistanskoga identiteta, baš kao što je i hindski bitan dio indijskoga identiteta, ali u prošlosti nije bilo tako; i indijska i pakistanska nacija nove su tvorevine, u osnovi rezultat dvjesto godina britanskoga kolonijalizma i podjele Potkontinenta nakon prestanka kolonijalne vlasti…...Ključna je razlika u odnosu spram hrvatsko-srpske situacije u tome što Hrvati i Srbi nisu „nove" nacije kao Indijci i Pakistanci. Ni to nije aksiomatska tvrdnja, ili očigledna činjenica, već znanstvena hipoteza koja podliježe empirijskoj provjeri….

U hrvatskom se slučaju također može ustvrditi da je standardizacija započela na prijelazu 16. u 17. stoljeće na temelju čakavskoga narječja (sa štokavskim primjesama), prije svega u djelu Bartola Kašića, ali da su poslije posve prevladali štokavski utjecaji. Pri tom se nije radilo o izgradnji različitih standardnih jezika, već o preoblikovanju nastajućega hrvatskoga standarda. Kontinuitet standardnoga jezika uvijek proizlazi iz kontinuiteta kulturne i komunikacijske zajednice kojoj on služi.

Zbog toga Radoslav Katičić s pravom naglašava da treba govoriti o štokavskoj i hrvatskoga jezika, a ne o štokavskoj dijalekatskoj osnovici. Za sadašnjost hrvatskoga standarda njegova „štokavska osnovica" nije osobito bitna: ona objašnjava zašto je hrvatski standard toliko sličan srpskomu (i bošnjačkome i crnogorskome), ali ne što on jest, a osobito koju je ulogu odigrao u izgradnji hrvatske nacije i njezine kulturne baštine. Štoviše, naglašavanje dijalekatne osnovice standardnog jezika može stvoriti pogrješnu predodžbu da govornici suvremenih novoštokavskih dijalekata samim time govore standardnim jezikom; kao što svaki standardolog zna, standardni jezik nikomu nije materinskim, on se uvijek mora naučiti u školi.

Ponovno pomaže usporedba s drugim standardnim jezicima suvremene Europe i svijeta. Nitko ne osporava da je suvremeni francuski standardni jezik nastao na temelju dijalekta Île-de-Francea (pokrajine u kojoj se nalazi Pariz), ali to se danas u prikazima francuskoga standarda uopće više ne smatra relevantnim, upravo kao što za standardni nizozemski nije osobito relevantno da je nastao na temelju dijalekta pokrajine

Holandije. Koga od suvremenih autora koji pišu o njemačkom standardu uopće zanima na temelju kojeg je visokonjemačkog dijalekta nastao Lutherov prijevod Biblije? To je pitanje zanimljivo samo povijesno, a ne i sinkronijski. Samo se u slučaju hrvatskoga i drugih standardnih jezika oblikovanih na temelju novoštokavskoga dijalekta ističe njihova „dijalekatna osnovica“. Nadam se da je došlo vrijeme da se u određivanju identiteta hrvatskoga standardnog jezika primijene isti kriteriji kao i oni koji vrijede za druge europske jezike. (kraj citata)

Jezici se mogu razmatrati kao sustavi dijalekata i kao standardni jezici, starijim nazivom književni jezici - ako imaju pisanu kulturu. Bošnjački, crnogorski, hrvatski i srpski jezik tipološki su i strukturno različiti kao sustavi dijalekata, ali se u manjoj mjeri to odnosi na dijalekatsku osnovicu standardnih jezika. Treba razlikovati sustav narječja i govora, te nacionalni standardni jezik. To se ovdje može vidjeti za hrvatski jezik. Hrvatski, crnogorski, srpski i bošnjački tipološki su i strukturno potpuno različiti kao sustavi, napose ako se promatra koje dijalekte i govore uključuju; kao standardni jezici tipološki-strukturno su također različiti, ali u manjoj mjeri, budući da im je dijalektalna osnovica novoštokavska, pa stoga slijedi bliskost u gramatičkom opisu. No, ni ovaj opis nije identičan za ove jezike, budući da je hrvatski jezik, osobito na području pravopisa ili ortoepije, morfologije, tvorbe riječi, vokabulara, frazeologije, sintakse i stilistike, izrastao iz zapadnih novoštokavskih dijalekata interferirajući s čakavskim i kajkavskim; hrvatski jezik je unutar zapadnog civilizacijskog kruga, profilirao svoj zasebni gramatički opis - koji su djelomično poremetili hrvatski mladogramatičari ili hrvatski vukovci, ali su njihova gramatička normativna rješenja samo djelomično prihvaćena, i to na crti povijesnog razvoja hrvatskog jezika - dok se srpski jezik temelji na istočnim novoštokavskim govorima, s manjim utjecajem torlačkog u standardnom jeziku.

Opis gramatičkih razlika tih dvaju jezika bio je "popularan" u vrijeme jasnijeg razlikovanja hrvatskog i srpskog jezika, kao i borbe za međunarodno priznanje jezika: na primjer u Guberininoj i Krstićevoj knjizi "Razlike između hrvatskog i srpskog književnog jezika" iz 1940.; u tekstu Dalibora Brozovića "Gramatičke značajke hrvatskoga jezika" iz 1996., a s velikosrpskog motrišta u Piperovoj knjizi "Južnoslovenski jezici: gramatičke strukture i funkcije" iz 2009., no s vremenom je ta tema nestala ili nestaje iz gramatikologije tih jezika.

Hrvatski jezik, kao sustav narječja, tvore kajkavski, čakavski i zapadnoštokavski govori; srpski jezik čine istočni štokavski i torlački; bošnjački jezik uglavnom zapadno štokavski i u nekoj mjeri istočno štokavski.
hrvatski jezik = kajkavski + čakavski + zapadnoštokavski
srpski jezik = istočni štokavski + torlački
bošnjački jezik = uglavnom zapadno štokavski + nešto istočno štokavski

Standardizacija hrvatskog jezika dogodila se unutar zapadne kulturne zone i pod utjecajem gramatikologije latinskog jezika, što svjedoči i prva hrvatska gramatika iz 1604. nastala pod snažnim utjecajem latinskoga jezika, a petojezični rječnik hrvatskog jezika iz 1595. imao je latinske riječi u prvom stupcu. Na ovoj slici možemo vidjeti hrvatski jezični sustav s naznačenim utjecajem latinskog jezika.

Oni koji pokušavaju primijeniti društveno-jezičnu teoriju pluricentričnih ili policentričnih jezika na ove jezike ne uspijevaju, jer nije ispunjeno pet navedenih kriterija:

Prije svega, već smo vidjeli da se govornici srpskog i hrvatskog jezika razumiju, pa postoji pozitivna ocjena, kao i za govornike engleskog jezika, a isto vrijedi i za govornike hindi i urdu jezika. To bismo, uz neke iznimke, mogli nazvati i komunikacijskim kriterijem.

Drugo, da bi jezik bio policentričan morate imati isto ime. Povijesno gledano, hrvatski se nazivao uglavnom hrvatskim, ilirskim i slovinskim (plus regionalni nazivi poput slavonskog, dubrovačkog, bosanskog, dalmatinskog, ..). Nasuprot tomu, srpski se jezik nazivao srpski, slavenski, slaveno-srpski i srpskoslavenski. U srpskom slučaju postoji nekoliko primjera gdje se jezik naziva ilirskim, a u crkvenoslavenskom obliku iliričeski, no to je bilo nekoliko djela s kraja 17. i početka 18. stoljeća pod utjecajem kulturne politike bečkih kancelarija i vlasti, a ti su nazivi ubrzo nestali iz prakse srpskoga jezika kao nametnuto i strano nazivlje.
To očito nije slučaj s varijantama engleskog, njemačkog, francuskog ...

Citirajmo istaknutog povjesničara srpskog jezika Aleksandra Mladenovića (1930. - 2010.), "naziv 'srpski jezik', koji bi se terminološki odnosio ili na narodni jezik ili na književni jezik Srba", pojavljuje se u srpskoj baštini "sudeći prema našoj sadašnjoj rečničkoj građi, dosta kasno: tek s kraja 17. veka". Pronađena je samo jedna starija izolirana potvrda tog imena iz 1374., u značenju "srpski crkveni i književni jezik". U mjeri u kojoj su predci današnjih Srba trebali imenovati svoj književni jezik, rabili su naziv slavenski u duhu crkvenoslavenske tradicije. Prema ovom kriteriju, dvije varijante engleskog jezika dobit će pozitivnu ocjenu jer postoji zajednički naziv engleski, a za hrvatski i srpski stavit ćemo negativnu ocjenu za ovaj kriterij jer, kako smo vidjeli, ne postoji zajednički naziv za hrvatski i srpski. Hindi i urdu potječu iz Indije, čiji su neki dijelovi povijesno povezani s imenom Hindustan. Za urdski i hindski, britanska je uprava promicala ime hindustani, ali ono nikada nije zaživjelo među izvornim govornicima kao dominantno ime za književni jezik, niti je to dio njihove kulturno-povijesne tradicije. Od 13. do 18. stoljeća popularna imena hindustani, hindi, hindavi su se koristila u svakodnevnom govoru ali ne postoji knjiga ili veći tekst u kojem bi se jezik sustavno nazivao hindustanski ili bilo kojim zajedničkim nazivom za muslimanske i hinduističke pisce, na kojem god pismu pisali i koji god rječnik i gramatički sustav koristili. Kao i u hrvatskom i srpskom slučaju, kao književni i pisani jezik u predstandardnom razdoblju, 1:14:51 jezik temeljen na khariboli dijalektu nije imao zajednički naziv ni za muslimansku ni za hinduističku etničko-kulturnu zajednicu. Jedina važna razlika je u tome što se u narodnom jeziku koristio naziv hindavi i hindustani, a ponekad i kariboli- dok u slučaju hrvatskog i srpskog ni to nije bio slučaj, jer se štokavski kao koncept pojavio tek sredinom 19. stoljeća i poslije. Dakle- kao autoreferencija za jezik u pisanim djelima samih autora, muslimana i hindusa, ne postoji zajednički krovni koncept. Stoga se može postaviti upitnik za zajednički izraz u hindskom i urdskom slučaju. Kroz stoljeća ne postoji zajednički naziv za hrvatski jezik i za srpski jezik, niti postoji zajednički naziv koji bi i Srbi i Hrvati bili spremni prihvatiti. Dakle, ovdje stavljamo negativnu ocjenu jer ne postoji zajednički naziv, to jest ime.

U govoru i tekstu, tijekom standardizacije hrvatskog i srpskog jezika u 19. stoljeću, ti su se jezici nazivali i tradicionalnim prednacionalnim i nacionalnim imenima (ilirski, hrvatski, srpski), te dvoimenima (hrvatski ili srpski, srpskohrvatski, hrvatskosrpski), a koji potječe od ideologa rane slavistike, što su prihvatile razne europske filologije (njemačka, talijanska, britanska, ruska, francuska...), i inzistirale na njima unatoč činjenici da ovo dvoimeno ime nije prihvaćeno u srpskoj filologiji sve do 1918. godine, a u hrvatskom slučaju vrlo rijetko, uz malobrojne iznimke među filolozima srpskohrvatske orijentacije, dok među književnicima,

povjesničarima, novinarima, znanstvenicima, kod većine jezikoslovaca i kod raznih drugih kulturnih djelatnika - nikada. Kasnije ćemo se vratiti na nazive jezika.

Idemo sada na treći kriterij: da biste imali policentrični jezik morate imati isti književni korpus, barem na početku i za veći dio pisane povijesti. Njemački i nizozemski imaju zajedničke tekstove od početka, na primjer u 12. i 13. stoljeću, ali to je zanemariv dio njihova zajedničkog korpusa. U slučaju hrvatskog, srpskog i bošnjačkoga jezika, "zajednička" bi mogla biti Povelja Kulina bana iz 1189. godine i manji broj kratkih ćiriličnih tekstova dubrovačke slavenske kancelarije koje spominje hrvatski jezikoslovac Mario Grčević, postojeći od 13. do 15. stoljeća, a što je opet zanemariv dio ukupnog korpusa. Zajednički bi mogli biti ne samo dio tekstova iz dubrovačkog ureda, već i dio povelja i pisama stare bosanske države, a nakon njenog raspada dio prepiske osmanskih lokalnih vladara i vojnih zapovjednika s dubrovačkim dužnosnicima i s nekim kršćanskim vojnim zapovjednicima od 15. do 18. stoljeća. Ovaj dio ćiriličnog materijala još nije sustavno proučavan ni znanstveno analiziran na odgovarajući način, a manji dio, koji je solidno opisan i objavljen, često se pogrješno atribuira zbog zbrke oko naziva jezika, kako je primijetio jezikoslovac Grčević, kao i zbog zabluda rane slavistike. Po inerciji su hrvatski filolozi često prihvaćali atribuciju da većina tih pisama i povelja tobože pripada "srpskom" korpusu, a zbog usredotočenosti na daleko opsežniju glagoljsku i latiničnu hrvatsku pismenost, zanemarili su i propustili adekvatno raščlaniti i opisati ovaj mali ali važan dio hrvatske pisane kulture. Kvantitativno, to je manje od jednog promila hrvatske predrenesansne pisane kulture, iako nije beznačajno za proučavanje povijesnih promjena u morfologiji i grafematici. To se stanje tekar nedavno, ali polako i nedovoljno, počinje ispravljati.

U slučaju engleskog jezika, postoji ogroman zajednički korpus američkog i britanskog engleskog, Beowulf (između 975. i 1025.), Piers Ploghman (između 1370 i 1386.), Chancery, Geoffrey Chaucer (1343.? - 1400.), William Shakespeare (- 1616.), John Lock (1632. - 1704.), Edward Gibbon (1737. - 1794.), David Hume (1711. - 1776.), George Byron (1788. - 1824.), Charles Dickens (1812. - 1870.) , Herman Melville (1819. - 1891.), John Keats (1795. - 1821.), Walt Whitman (1819. - 1892.), David Lawrence (1885. - 1930.), William Faulkner (1897. - 1962.), ... U srpskom slučaju, to su: Sveti Sava, Dušanov zakonik, Stefan Lazarević, Dositej Obradović, Vuk Karadžić, Laza Lazarević,... a u hrvatskom: Bašćanska ploča, Hrvojev misal, Vatikanski hrvatski molitvenik, Bartol Kašić, Ivan Gundulić, Ivan Mažuranić, ... imamo dva jezična korpusa koji se ne preklapaju niti miješaju. Razlikuju se gotovo 100%, što nije slučaj s britanskom i američkom varijantom engleskog jezika. Do suvremenog razdoblja nije bilo zajedništva u komunikaciji između hrvatskog i srpskog jezika. Ni u liturgijskoj književnosti, ni u beletristici, ni u rječnicima, ni u školovanju. Kako srpski jezik ne uključuje Bartola Kašića, Ivana Belostenca, Ivana Mažuranića, Augusta Šenou, Antu Kovačića, Miroslava Krležu… tako prema istom načelu, hrvatski korpus ne uključuje Lazu Lazarevića, Lazu Kostića, Stojana Novakovića, Stevana Sremca, Miloša Crnjanskog. Ovdje američka i britanska verzija engleskog jezika dobivaju pozitivnu ocjenu prema trećem kriteriju, dok hrvatska i srpska imaju negativnu ocjenu.

Za hindski i urdski postoji nekoliko uobičajenih imena u predstandardnom razdoblju među značajnim govornicima, te nekoliko imena - hindavski, hindustanski, khariboli među indijskim muslimanskim i hinduističkim autorima, ali te zapise još uvijek nije moguće sa sigurnošću - za razliku od hrvatskih i srpskih - upisati u književni korpus hindskog ili urdskog

(osim po načinu pisanja), a tu ćemo staviti znak pitanja budući da stariji pisani korpus urdskog i hindskog nije bez razumne sumnje jasno kanoniziran prema običajima zapadne ili europske filologije.

Četvrto, da biste imali policentrični jezik, morate imati istu jezično-kulturnu zajednicu govornika koji ne samo da razumiju „druge“ skupine, već s njima tvore kulturno-povijesno jedinstvo. Hrvatski govornici nisu pripadali srpskoj ni bošnjačkoj etničkoj, kulturnoj i povijesnoj jezičnoj zajednici. Srbi ne čine takvu zajednicu s "drugima", kao ni Bošnjaci. Sjetimo se podjele Rimskog Carstva u 4. stoljeću, crkvenog raskola u 11. stoljeću i činjenice da Srbi i Hrvati s obje strane rijeke Drine nikada nisu živjeli u zajedničkoj državi prije 1918. godine i da nije bilo velikih kulturnih kontakta do 19. stoljeća. Stoga hrvatski i srpski dobivaju negativnu ocjenu za ovaj kriterij. S druge strane, ako poznajemo kulturnu povijest Sjedinjenih Američkih Država i Velike Britanije, njihovom jeziku možemo dati pozitivnu ocjenu za ovaj kriterij. Slično bi bilo i s njemačkim jezikom u Austriji i Njemačkoj, za koje postoji naslijeđe zajedničkog života u Svetom Rimskom Carstvu, 1:23:18 a i zbog zajedničkog Luterova prijevoda Biblije. Biblija na njemačkom jeziku dio je katoličke i protestantske zajedničke književno-jezične povijesti. Među Slovencima je Primož Trubar, koji je prepoznao posebnost hrvatskog jezika, u 16. stoljeću preveo Bibliju na slovenski jezik a ona je postala osnova slovenskog književnog jezika.

Otac hrvatske filologije, Bartol Kašić, počeo je prevoditi Novi zavjet na hrvatski jezik štokavske stilizacije dubrovačkoga tipa 1625. godine, a od 1626. godine naređeno mu je da prevede cijelu Bibliju. 1636. cijeli je prijevod dostavljen Rimu na odobrenje, ali su se pojavile poteškoće jer se jedna ideološka skupina protivila prijevodu na narodni jezik. Konačno, prijevod je bio zabranjen ("non est expediens ut imprimatur"). S obzirom na činjenicu da su prijevodi Svetog pisma na narodni jezik u mnogih naroda imali presudnu ulogu u usmjeravanju jezične standardizacije, zabrana Kašićeva prijevoda Biblije nanijela je veliku štetu kasnijem razvoju hrvatskoga književnoga jezika. Prema sačuvanim rukopisima i s detaljnim stručnim komentarima, ovaj je prijevod objavljen 2000. godine. Možemo uzeti u obzir sljedeće brojke: najistaknutiji engleski prijevod Biblije, verzija Kralja Jamesa ili autorizirana verzija, koja je snažno utjecala na oblik engleskog jezika, objavljena je 1611., samo dva desetljeća prije Kašićeva prijevoda. Ova riznica engleskog jezika ima 12.143 različite riječi (izvorno, Biblija ima 8.674 različitih hebrejskih riječi i 5.623 grčkih riječi). Kašićev prijevod, koji nije sačuvan u cijelosti jer nedostaju dijelovi Starog zavjeta, broji oko 20 000 različitih riječi - što je više od engleske autorizirane verzije, kao i od izvornika. Sve to pokazuje jezičnu inventivnost i stvaralačku raskoš oca hrvatskoga jezikoslovlja. Najobjavljivanije Kašićevo djelo je Ritual rimski, koji se do 19. stoljeća koristio u raznim izdanjima u svim hrvatskim biskupijama i nadbiskupijama osim u Zagrebu, a od tada je ostao službena liturgijska knjiga do 1929. godine. Tako je ovaj prvi prijevod obreda na jedan živi jezik zasigurno snažno pridonio afirmaciji hrvatskoga književnog jezika.
Tijekom rasprave 1987. profesor Vladimir Horvat predao je Kašićev Ritual rimski srpskom jezikoslovcu Miroslavu Pantiću na što je Pantić rekao: "Pa to je zapravo današnji hrvatski književni jezik, pa što ste onda vi Hrvati dobili od Vuka Karadžića?", Horvat je odgovorio: "Hvala, Hrvati nisu dobili ništa od Vuka. No 1987. godine dokazao sam da je Vuk svoj srpski rječnik napisao uz pomoć hrvatskih rječnika koje mu je posudio Jernej Kopitar (1780. - 1844.). Kopitar je te rječnike dobio od zagrebačkog biskupa Maksimilijana Vrhovca (1752. - 1827.)".

Književni jezik Bartola Kašića u prijevodu Biblije i u Ritualu rimskom, blizak modernomu hrvatskom jeziku, već je bio formiran u prvoj polovici 17. stoljeća, što je početak sustavne standardizacije. To su primijetili filolozi poput Stjepana Krasića, koji je u knjizi "Počelo je u Rimu" dao prikaz početka eksplicitne standardizacije hrvatskoga jezika. Kod Srba će pothvat prevođenja vjerskih knjiga na govorni jezik pričekati do prve polovice 19. stoljeća. Srbi u 19. stoljeću nisu olako prihvatili ni Karadžićev književno-jezični tip u prijevodu Biblije, a osobito mu se protivila Srpska pravoslavna crkva. U 21. stoljeću književni jezik Bartola Kašića Srbi ne smatraju svojim, dok im moderni književni jezični tip započinje s Karadžićem u 19. stoljeću. Kašićev prijevod Biblije Hrvati itekako smatraju svojim o čemu svjedoči njegov moderni pretisak iz 2000. Ove činjenice govore da nema jezično-kulturnog jedinstva između hrvatskog i srpskog, iako je jezik Bartola Kašića po kriteriju međusobne razumljivosti ili po srpskim lingvistima, "komunikacijskom kriteriju", bliži Srbima od njihovih književnih jezika prije Vuka Karadžića koje smatraju svojima.

Pogledajmo hindski i urdski. Hindi i urdu, kao standardni jezici, praktički su isti na genetskoj i tipološkoj razini, ali potpuno različiti na kulturno-identitetskoj razini. Razlika na kulturno-identitetskoj razini određena je religijom, a osobito kriterijima različitih tradicija u pisanoj kulturi i književnosti. Što se tiče književne tradicije, urdski se više temelji na islamskoj i perzijskoj književnoj tradiciji, a hindski na sanskrtskoj i hinduističkoj književnoj tradiciji. S obzirom na te velike razlike u zajednici kulturnog identiteta, ovdje hindi i urdu dobivaju negativnu ocjenu u pogledu zajedničkoga identiteta.

Peto, da bi se imao policentrični jezik, jezik se u biti mora standardizirati na istom mjestu i u isto vrijeme. Opsežni književni korpus budućeg hrvatskog standardnog jezika pojavio se na prijelazu iz 15. u 16. stoljeće, rječnik Fausta Vrančića tiskan je 1595., a sustavna standardizacija započela je s gramatikom Bartola Kašića iz 1604., Kašićevim Ritualom rimskim iz 1640., rječnikom Jakova Mikalje iz 1649., i, implicitno, s vjerskim tekstovima iz Bosne, Dubrovačke Republike i južne Hrvatske, na primjer Matija Divković, kao i razni lekcionari i evanđelistari iz Dalmacije. U 18. stoljeću korpus pisane riječi proširio se i obuhvatio čitav sjeverni hrvatski teritorij, uključujući Slavoniju, i takozvani krug budimskih franjevaca u Bačkoj i južnoj Mađarskoj, s prožimanjem i utjecajem na tri sjeverozapadne hrvatske županije, a završen je u 19. stoljeću.

Ljudevit Gaj je 1830. u svom djelu "Kratka osnova horvatsko-slavonskog pravopisanja" utemeljio moderno hrvatsko pismo - 1:32:39 jedini dodatak je slovo đ kojeg je iz dj prilagodio Đuro Daničić, a u praksu uveo Ivan Broz 1892.". Godine 1832. kajkavac Ivan Derkos objavio je svoj rad na latinskom jeziku "Duh domovine nad svojim usnulim sinovima ...", koje je doprinjelo odabiru štokavskog narječja kao osnove za suvremeni hrvatski standardni jezik, budući da kajkavce u sjevernoj Hrvatskoj i čakavce i štokavce u drugim dijelovima Hrvatske spaja mistična ljubav, ta mistična ljubav je postojala budući da su vjerske knjige iz Dalmacije nošene u kajkavske dijelove Hrvatske i stilizirane na kajkavski, 1:33:22 kako je kasnije otkrio hrvatski filolog Vatroslav Jagić. Hrvati u Dubrovniku također su bili za štokavsko narječje kao temelj hrvatskog modernog jezičnog standarda.

Nabrojimo neka djela, Bartol Kašić "Gramatika ilirskog jezika" iz 1604., Jakov Mikalja "Blago jezika slovinskog" 1649., Juraj Habdelić "Dikcionar" 1670., Ardelio Della Bella "Dizionario" 1728., Ivan Belostenec "Gazophilacium 1740., Joakim Stulli "Rijecsosloxje" 1805., Ivan Mažuranić i Jakov Užarević "Njemačko-ilirski slovar" 1842., 1:34:10 Bogoslav Šulek "Rječnik

znanstvenoga nazivlja" 1875., Tomislav Maretić "Istorija hrvatskoga pravopisa latinskijem slovima" 1889., Ivan Broz "Hrvatski pravopis" 1892., Tomislav Maretić "Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika" 1899., Tomislav Maretić "Gramatika hrvatskoga jezika" 1901.

Srpski jezik počeo je standardizaciju u 18. stoljeću djelima Avramovića Aleksija Vezilića i Dositeja Obradovića i završio je u 19. stoljeću spisima Vuka Karadžića i Đure Daničića; ovaj proces je opisao srpski filolog Pavle Ivić u "Pregledu istorije srpskog jezika". Prema kriteriju standardizacije hrvatski i srpski jezik dobivaju negativnu ocjenu. Po ovom pitanju dvije varijante engleskog dobivaju pozitivnu ocjenu.

Indo-pakistanski predstandardni jezik temeljen na karibolijskom dijalektu počeo se standardizirati u Delhijskom sultanatu, procesu koji je trajao u Mogulskom carstvu i Britanskoj Indiji, a nazivi za te jezike bili su hindi, hindustani, hindavi. Taj je jezik bio postao lingua franca za gotovo cijelu Indiju. Na tom jeziku, koji je bio krovni terminološki naziv koji obuhvaća suvremeni urdu i hindi, završena je standardizacija urdskog jezika u 18. stoljeću. Nakon toga je hindi jezik u toj tradiciji standardiziran u 19. stoljeću, pa prema ovom kriteriju ova dva jezika, urdu i hindi, dobivaju negativnu ocjenu.

Dakle - četiri od pet kriterija ukazuju na to da su hrvatski i srpski različiti jezici, a ne varijante jednog jezika. Možemo preporučiti ovu knjigu na engleskom jeziku, a koja se bavi hrvatskim jezikom, a uključuje i jedan članak koji se bavi odnosima hrvatskog i srpskog jezika. Izdala ju je Zaklada Hrvatskih studija i Hrvatska matica iseljenika, Folia Croatica Canadiana, Vinko Grubišić, Odjel za germanske i slavenske jezike i književnosti Sveučilišta Waterloo, 1:36:41 Ontario, Kanada.

Pitanja povezana s hrvatskim jezikom obrađena su u literaturi i na hrvatskome i na engleskome jeziku. Što se tiče pregleda knjiga na engleskom jeziku koje na profesionalan način opisuju razvoj hrvatskog i srpskog jezika u prošlosti, te na njemačkom, to su: za hrvatski imamo šest svezaka edicije "Povijest hrvatskoga jezika" na hrvatskom, i sa sažetcima na engleskom; također, tu su i djela autora Milana Moguša, "Povijest hrvatskog jezika: prema zajedničkom standardu", Miro Kačić, "Hrvatski i srpski: zablude i krivotvorine", kao i izdanje Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti "Hrvatska i Europa". Dosad su se u engleskom prijevodu pojavila tri sveska, "Hrvatska u ranom srednjem vijeku", "Hrvatska u kasnom srednjem vijeku i renesansi", "Hrvatska u doba baroka i prosvjetiteljstva".
Povijest srpskog jezika predstavljena je u sljedećoj knjizi srpske kulturne baštine, "Povijest srpske kulture". Postoji i nekoliko djela na njemačkom i drugim stranim jezicima. Glede pak bitnih djela o hrvatskom, srpskom i bošnjačkom na tim južnoslavenskim jezicima, sljedeće su knjige reprezentativne.

Jedan od najcjenjenijih hrvatskih jezikoslovaca i intelektualaca je Radoslav Katičić, Katičić je primijetio 1991. da se više od 80% muslimana u Bosni izjasnilo da je njihov jezik bosanski, u situaciji kada su znali da je vlast htjela da za svoj jezik izaberu srpskohrvatski jezik, za Katičića to je bio jasan dokaz da bošnjački jezik postoji. No, za Hrvate je prihvatljiv naziv za jezik Bošnjaka bošnjački jezik, a ne bosanski, budući da Hrvati i Srbi u Bosni ne dijele ovaj jezik, a naziv bosanski bi to implicirao, to je zbog činjenice da se naziv Bosna često koristi kao kraći naziv za neke dijelove ili za cijelu Bosnu i Hercegovinu.

Bošnjaci, barem u nekim slučajevima svoju književnost nazivaju bošnjačkom književnošću. Jugoslavenski nacionalisti, poput Snježane Kordić, propovijedaju da su srpski, hrvatski, bosanski i crnogorski isti jezik, te da bi taj naziv za taj jezik trebao biti srpskohrvatski, dok neki jugoslavenski nacionalisti i ideolozi serbokroatizma žele ime naški.

Najpoznatiji je primjer jugoslavenskih serbokroatističkih pokušaja takozvana "Deklaracija o zajedničkom jeziku" iz 2017. Taj je dokument očita provokacija, budući da je objavljen na pedesetgodišnjicu povijesno važne "Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika" iz 1967., s očevidnom nakanom da poništi njezinu važnost, a napose zato što je hrvatski jedini standardni jezik štokavske osnovice s duljim povijesnim protegom - svi ostali su nastajali od 19. stoljeća nadalje. Iza ove provokativne deklaracije stajala je serbokroatistička skupina financijera iz raznih europskih nevladinih udruga tobože antinacionalističke usmjerbe, te skupina sumišljenika iz nekoliko država bivše Jugoslavije. Samu je inicijativu u praksi vodila serbokroatistička jezikoslovka hrvatskoga podrijetla Snježana Kordić. Ta je deklaracija neslavno propala, budući da su ju potpisali jedino serbokroatistički djelatnici iz Srbije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine, a nije nijedan hrvatski lingvist ili značajnija osoba od pera. Od više desetaka hrvatskih jezikoslovaca, povjesnika i književnika - nitko, jedino stanovit broj novinara, popularnih autora i ideologiziranih globalista iza kojih ne stoje opusi iole vrijedni spomena. U razdoblju nakon 2017., Deklaraciju o zajedničkom jeziku potpisalo je ukupno oko deset tisuća ljudi, većinom posve nepoznatih, a vremenom su uklonjeni i karikaturalni navodni sumišljenici poput Paje Patka, Adolfa Hitlera, Josipa Broza Tita, Ante Pavelića, Draže Mihailovića i Che Guevare. Smušeni i bizaran tekst te deklaracije nije vrijedno komentirati jer spada u područje ideologiziranoga opskurantizma i ignorantizma.

Pretpostavimo li da postoji srpskohrvatski jezik, tada bi prva gramatika tog navodno postojećeg jezika bila gramatika Bartola Kašića. Ali budući da je bio katolik, isusovac i čakavac, to bi bilo nešto što niti jedan Srbin ne može prihvatiti, kako je izjavio Radoslav Katičić, to je pitanje za Srbe dublje od politike i implicira da su u biti djelomični nasljednici hrvatske jezično-kulturne tradicije, što je emocionalno za Srbe potpuno neprihvatljivo. Također, Kašić je pisao jezikom koji Srbi danas razumiju u odnosu na stariju srpsku književnost. Ta je činjenica nešto što je nesporno ali ujedno nezamislivo za srpski kulturni identitet, te, kao što smo također naveli, Kašićeva uloga prve i središnje figure za sve jezike na temelju štokavskog mora se odbaciti, zaboraviti ili marginalizirati, a Vuka Karadžića nekritički uzdignuti. Dakle, za srpske ideologe i kulturnu zajednicu- hrvatski, bosanski i crnogorski ne smiju postojati; svi koji govore štokavski za njih moraju biti etnički Srbi, a to bi isključilo samo Hrvate koji govore čakavski i kajkavski. U suprotnom bi čitava srpska predodžba o kulturnoj samosvojnosti krahirala kroz shizofrenu krizu kulturnog identiteta, jer, grubo rečeno- srpski jezik bi u toj pojednostavljenoj vizuri bio samo kasni i simplificirani izdanak hrvatskoga jezika. Naravno, takvo pozicioniranje izazvalo bi urušavanje i totalni kolaps čitavog zdanja velikosrpske ideologije.

Ovi moderni novoštokavski jezici općenito su međusobno razumljivi jer se temelje na sličnim, iako malo različitim novoštokavskim narječjima, sa zajedničkim osnovnim rječnikom i gramatikom. No, u slučaju hrvatskoga, njegova zapadna novoštokavska osovina neprestano djeluje na ostale hrvatske govore, naime čakavske i kajkavske; dok je u slučaju srpskog istočnoštokavska osnova pod utjecajem torlačkog narječja. Štoviše, hrvatski i srpski i dalje su razumljivi zbog mnogih čimbenika, a jedan od njih je srpskohrvatska jezična politika koja

je više od 70 godina umjetno zbližavala te jezike, s namjerom da ih konačno spoji u jedan jezik. No, ta politika serbokroatizma, kako ju je nazvao njemački slavist Leopold Auburger, bila je neuspješna zbog snažne individualnosti i etničko-kulturnih identiteta obaju jezika. Argument međusobne razumljivosti je nemoćan i zbog redukcionizma i zbog nemogućnosti kvantificiranja: jer jezik je više od razumijevanja drugih sličnih jezika kojima sugovornici govore, a i individualnost je jezika predstavljena u svim funkcionalnim stilovima: administrativnim, znanstvenim, publicističkim i književnim, kao i u gramatičkom ustroju od morfologije do sintakse i više od toga, a osobito u znanstvenom, tehničkom, vjerskom i civilizacijskom nazivlju.

Međusobna razumljivost nije stalni parametar- jer varira s vremenom, a u slučaju hrvatskog i srpskog jezika općenito je ograničena uglavnom na područje svakodnevnog, kolokvijalnog govora i smanjuje se s razinama specijalizacije i intelektualizacije vokabulara, osobito u slučajevima kada hrvatski slijedi svoju temeljnu karakteristiku, purizam, jezično čistunstvo, koje preferira hrvatsko-slavenske ukorijenjene neologizme u odnosu na internacionalistički rječnik latinskog podrijetla u svim područjima kulture i civilizacije. Također, razumljivost je promjenjiva tijekom vremena i obrazovanja, pa čak i tijekom života pojedinca, a i nije ju moguće precizno mjeriti. Imajući to na umu, zamijeniti ćemo ovu zelenu oznaku s narančastom oznakom da označimo ovo stanje, pogotovo jer su male razlike u jezicima opasnije od velikih svima vidljivih razlika.

Da bismo razumjeli što kajkavski, štokavski i čakavski znače za hrvatski jezik, najbolje ga je usporediti s grčkim trojstvom jonskog, dorskog i atičkog, gdje je povijest pisana mlađim jonskim, Herodotova djela napisana su jonskim, zborska lirika napisana je dorskim jezikom, a tragedija na atičkom. Na kraju, s Aleksandrom Velikim atički je počeo dominirati grčkim jezikom, a također s pojavom grčkog prijevoda Novog zavjeta. Svaki od ovih grčkih dijalekata ima veliki utjecaj i vrijednost kroz književnost, usporedivu s hrvatskom književnošću na svim narječjima - na primjer ova dva kajkavska i čakavska remek -djela napisana u 20. stoljeću. Hrvatsko narječno trojstvo stoga je sličnije grčkom dijalektalnom trojstvu, u usporedbi s dijalekatskim sustavima u drugim europskim jezicima. Razlika u odnosu na grčko trojstvo je u tome što dijelovi hrvatskog trojstva nisu povezani s nekim specifičnim književnim vrstama. 1:47:08 Kao što je primijetila hrvatska jezikoslovka Dubravka Sesar, hrvatska tronarječnost nije nestala stabilizacijom općenacionalnoga standardnoga hrvatskoga jezika. Ne samo da se održala u svakodnevnom govoru, nego živi u visokomimetičkoj i niskomimetičkoj jezičnoj kulturi kao neiskorjenjiva sastavnica hrvatskoga jezika. (citat) U hrvatskom slučaju nije sporno da je i Marulićev i Habdelićev jezik hrvatski, a ne neki drugi jezik. To jasno potvrđuje suvremena čakavska i kajkavska književnost koja nije samo čuvar hrvatske jezične povijesti i spona sa starijom književnom baštinom, nego i živa sociolingvistička činjenica. 1:49:39 Isključivost u sociolingvističkom određenju (izgovor odredženju) hrvatskih neštokavskih idioma kao narječja hrvatskoga jezika očito nije pomogla u opisu procesa standardizacije, kao ni u osvjetljivanju atipičnosti hrvatskoga slučaja … Naprotiv. Djela književnih klasika koji su pisali i standardnom novoštokavstinom i svojim dijalektima (spomenimo samo Krležu i Ivaniševića), kao i prijevodi svjetskih klasika, npr. Goldonija na čakavštinu ili Shakespearea na kajkavštinu, potvrđuju umjetničkoestetsku funkcionalnost neštokavskih idioma. Današnji utjecaj medija također ne dopušta zanemarivanje čakavskih i kajkavskih govora (npr. u popularnoj glazbi). Njihova vitalnost potvrđuje da su granice među njima mekše i fleksibilnije nego što ih prikazuje jezikoslovlje. Zašto hrvatski jezični regionalizam u eri modernih komunikacija nije

nestao nego se u zonama kulturnih središta još učvrstio? .. Taj očiti proces spontanoga prožimanja nasilno odijeljenih hrvatskih narječja sugerira da je riječ o problemu koji formiranjem novoštokavskoga standarda nije riješen. .. Genezu fenomena do danas sačuvane povijesne trojednosti hrvatskoga jezika, koja obilježava cjelovitost hrvatskoga kulturnoga prostora od pojave književnosti na narodnom jeziku, očito ne treba tražiti u 18., nego u 16. stoljeću. A odgovor na pitanje koji je to jezik daje usporedba s drugim slavenskim jezicima zapadnoga kruga: to je isti onaj jezik kojim (ne i kakvim) je pisana hrvatska renesansna književnost i kojim je započeo proces jezične standardizacije. (kraj citata)
Primjer visoke literarne vrijednosti, integralne za modernu hrvatsku književnost, a posve neuklopive u bilo kakve serbokroatističke fantazije, vrhunsko su djelo Miroslava Krleže „Balade Petrice Kerempuha", a iz kojih donosimo odlomak:

Nigdar ni tak bilo
da ni nekak bilo,
pak ni vezda nebu
da nam nekak nebu.

Kajti: kak bi bilo da nebi nekak bilo,
nebi bilo nikak, ni tak kak je bilo.

Ar je navek bilo da je nekak bilo,
kaj je bilo, a je ne, kaj neje nikak bilo.

Tak i vezda bude da nekak vre bude
kak biti bude bilo da bi biti bilo.

Ar nigdar ni bilo da ni nišče bilo,
pak nigdar ni nebu da niščega nebu.

Kak je tak je, tak je navek bilo,
kak bu tak bu, a bu vre nekak kak bu!

Kajti nemre biti i nemre se zgoditi,
da kmet nebi trebal na tlaku hoditi.

Nigdar još ni bilo pak nigdar nemre biti,
da kmet neje moral na vojščinu iti.

Kajgod kakgod bilo, opet je tak bilo,
kak je bilo, tak je i tak bude bilo.

Kak je navek bilo, navek tak mora biti,
da muž mora iti festunge graditi,

bedeme kopati i morta nositi,
z repom podvinutim kakti kusa biti.

Kmet nezna zakaj tak baš mora biti,

da su kmeti gladni, a tabornjiki siti.

Ar nigdar ni tak bilo da ni nam tak bilo,
pak nigdar ni nebu da kmet gladen nebu,

kajti nigdar nebu na zemlji ni na nebu,
pri koncu pak Turčin potukel nas se bu.

A kmetu je sejeno jel krepa totu, tam
il v katedrale v Zagrebu,

gda drugog spomenka na grebu mu nebu
neg pesji brabonjek na bogečkem grebu. (kraj citata)

Ono što većina običnih ljudi, a što je i prilično iznenađujuće, čak ni dosta lingvista ne shvaća je sljedeće: jezik se može proučavati kao sustav dijalekata i kao standardni jezik. To su dvije različite stvari. Hrvatski, srpski, bošnjački i crnogorski razlikuju se kao sustavi dijalekata, kako je drugdje pokazano. A poanta je u tome da se očito razlikuju i kao standardni jezici. Iako se svi temelje na novoštokavskim dijalektima- a koji su kako smo vidjeli bliske ali i različite varijante novoštokavštine, zapadnog ili istočnog podrijetla, što se odražava u fonologiji, morfologiji, rječniku i sintaksi- ova novoštokavska osnovica ne opisuje niti jedan od ovih jezika kao kodificiranu strukturu. Ovo je dijalekatska osnova, ili bliska osnova, koja se sastoji od osnovne gramatike i vokabulara. Dakle, novoštokavski temelji četiriju jezika koji daju elementarnu morfosintaktičku osnovu i rječnik, gotovo su isti ili vrlo slični, No, superstruktura ili nadgradnja kodificirane morfologije, sintakse, leksikona, tvorbe riječi, frazeologije, stilistike i semantike očito se razlikuje, razlikuje se zbog različitih kulturnih povijesti i različitih etnički utemeljenih dijalekatskih dodira, koji su rezultirali zasebnim, individualiziranim književnim i standardnim jezicima.

Standardni jezici mogu se usporediti s kućama izgrađenima na sličnom, ili čak potpuno istom temelju- što, usput, nije slučaj. Jedna od dvije ili tri kuće može biti jednokatna, druga dvokatna, treća jednokatna s tavanom i tako dalje. Tri ili bilo koji drugi broj kuća mogu imati 6, 10 ili 16 prozora, različitih boja, različitih vrsta arhitektonskih rješenja i različitim brojem soba, kupaonica, kuhinja itd. Budući da jedna slika vrijedi tisuću riječi, prikazat ćemo dvije kršćanske katedrale izgrađene na gotovo istoj površini (5.000 četvornih metara). Jedna se nalazi u Engleskoj i anglokatolička je; druga je u Rumunjskoj i pripada Rumunjskoj pravoslavnoj crkvi. Engleska katedrala ili katedralna crkva Blažene Djevice Marije u Lincolnu je ovo: dok je katedrala Spasenja rumunjskog naroda ova: Temelj je, ako ga mjerimo, praktički iste kvadrature; a ipak se superstrukture zgrada očito razlikuju. Dakle, iako je novoštokavska osnovica možda temeljna za razumijevanje ovih jezika i njihovu međusobnu razumljivost- to je jednostavno samo segment.

Standardni jezik je superstruktura ili nadgradnja, a dijalekatska osnovica temelj, ili u slučaju hrvatskog i srpskog samo vrlo slični temelji. A superstrukture imaju vrlo vidljivu individualnost i identitete, koji uključuju različite nazive za srpski i hrvatski, različit književni korpus, i drugačiju povijest standardizacije.

Prema našim kriterijima hindski i urdski su različiti jezici, a američki engleski i britanski engleski su varijante istog jezika po svih pet kriterija.

Ovaj video je posvećen Ivanu Derkosu.

1. HISTORY OF THE CROATIAN LANGUAGE

1.1. IN ENGLISH

1.1.1. VIDEO

A. YouTube, https://www.youtube.com/watch?v=_rhPZryNp-M

B. archive.org,
https://archive.org/details/identities-of-mutually-intelligible-languages-croatian-serbian-bs-me-part-2-historical-survey

C. Facebook,
https://www.facebook.com/100071168561105/videos/4330821023633239

1.1.2. E-BOOK

A. In Word
https://docs.google.com/document/d/1bLK4dPUyiSWASQoz5B9JBgTfbc35XA-CL_Xry3r8mvo/edit?usp=sharing

B. In PDF,
https://archive.org/details/identities-of-mutually-intelligible-languages-croatian-serbian-bs-me-part-2-historical-survey-1/page/162/mode/2up

1.1. IN CROATIAN

1.1.1. VIDEO

A. YouTube, https://www.youtube.com/watch?v=ovDb0YPidPU

B. archive.org,
https://archive.org/details/identiteti-medusobno-razumljivih-jezika-hrv-povijesni-pregled

C. Facebook,
https://www.facebook.com/100071168561105/videos/1045679825995700

1.1.2. E-BOOK

A. In Word
https://docs.google.com/document/d/1z4UXiDpgg-1YStV4-fBX_HfW3BS-Fj2kJQQZ4dgYCsI/edit

B. In PDF,
https://archive.org/details/povijest-hrvatskoga-jezika-identiteti-medusobno-razumljivih-jezika-hrvatskog-srp/page/214/mode/2up

2. SOCIOLINGUISTIC COMPARISON BETWEEN CROATIAN AND SERBIAN

2.1. IN ENGLISH

2.1.1. VIDEO

A. YouTube, https://www.youtube.com/watch?v=O09HQ9hZPKE

B. archive.org,
https://archive.org/details/idenetities-of-mutually-inteligibille-languages-croatian-and-serbian-v-2-usporedba-studeni-2021

C. Facebook,
https://www.facebook.com/100071168561105/videos/581378993075649

2.1.2. E-BOOK

A. In Word
https://docs.google.com/document/d/1aUu4C_GKKcCUpcLlow79FIzrIRpLE-BuyFCYhqlvowl/edit?usp=sharing

B. In PDF,
https://archive.org/details/identities-of-mutually-intelligible-languages-croatian-serbian-bosnian-and-montenegrin-11-2021

2.2. IN CROATIAN

2.2.1. VIDEO

A. YouTube, all in Croatian
https://www.youtube.com/watch?v=IRwb0HeoHUo, **different content in English with Croatian subtitles,** https://www.youtube.com/watch?v=dp-2eM9S6i8

B. archive.org,
https://archive.org/details/identiteti-medusobno-razumljivih-jezika-hrv-usporedba-v-2

C. Facebook,
https://www.facebook.com/100071168561105/videos/298562278979118

2.2.2. E-BOOK

A. In Word,

B. In PDF,

2.2. IN GERMAN

2.2.1. VIDEO

A. YouTube, https://www.youtube.com/watch?v=AC-gcacNm7A

B. archive.org,

C. Facebook,
https://www.facebook.com/100071168561105/videos/298562278979118

2.2.2. E-BOOK

A. In Word,
https://docs.google.com/document/d/1bRqZJZNMYBJeHay_4CX-kk4R8E5KUBIVby0lyRwil_0/edit

B. In PDF,
https://archive.org/details/identitaten-der-gegenseitig-verstandlichen-sprachen-kroatischen-und-serbischen/page/60/mode/2up